

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 28
ROČNÍK CXII- 2018

Bratislava 2018

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI
ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CXII– 2018
ARCHEOLÓGIA 28

Predseda redakčnej rady/Head of editorial board
PhDr. Juraj Bartík, PhD., Bratislava

Redakčná rada/Editorial Board
Doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., Nitra
Mgr. Radoslav Čambal, PhD., Bratislava
PhDr. Beáta Egyházy-Jurovská, Bratislava
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., Bratislava
Doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc., Nitra
Prof. PhDr. Stanislav Stuchlík, CSc., Opava
Dr. Eric Vrba, Boston

Zostavovateľ/Edited by
PhDr. Vladimír Turčan

Preklad do nemeckého a anglického jazyka/translation into English and German languages:
REELS, s. r. o., Stephanie Staffen a autori

Publikácia je recenzovaná/publication is reviewed

Grafická úprava /Graphic design
Erika Mészárosová

Publikované príspevky sú dostupné na www.archeologickemuzeum.sk
Za jazykovú úpravu príspevkov zodpovedajú autori/the Authors are responsible for their contributions

Tlač/Print:
Ultra Print, s.r.o. Bratislava

Vydalo/Published by: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2018

Náklad/Numbers of the copies: 350 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum/Slovak National Museum-Archaeological Museum 2018

ISBN 978–80–8060–449–3
ISSN 1336-6637

OBSAH – INHALT

- 7 ZDENĚK FARKAŠ: Nález eneolitickej medenej industrie zo západnej časti Bratislavy
16 Funde der äneolithischen Kupferindustrie im Westteil von Bratislava
- 21 JURAJ BARTÍK: Pohrebisko zo staršej doby bronzovej v Šoporňi
41 Gräberfeld aus der älteren Bronzezeit in Šoporňa
- 47 ALENA ŠEFČÁKOVÁ – MILAN THURZO – RON PINHASI – DAVID REICH: Anthropological and Genomic Analysis of the Burial Site of Únětice Culture at Šoporňa (Galanta district, Slovakia)
71 Antropologická a genómová analýza pohrebiska únětickej kultúry zo Šoporne (okr. Galanta, Slovenská republika)
- 75 PETER BARTA: Radiocarbon Dating of Graves 1/08 and 5/09 from the Únětice Culture Cemetery in Šoporňa (Dist. Galanta, Slovak Republic)
81 Rádiouhlíkové datovanie hrobov 1/08 a 5/09 z pohrebiska únětickej kultúry v Šoporňi (okres Galanta, Slovenská republika)
- 83 PAVOL JELÍNEK – JURAJ BARTÍK: Bronzová dýka zo Záhorskej Vsi
88 Bronzedolch aus Záhorská Ves
- 89 DAVID VÍCH: Ojedinelé nálezy doby bronzové z periferních oblastí východných Čech
94 Einzelfunde der Bronzezeit aus Peripheren Gebieten Ostböhmens
- 97 ONDREJ OŽDÁNI: Depot bronzových predmetov z Nitrianskej Blatnice
112 Hort von Bronzegegenständen aus Nitrianska Blatnica
- 115 JURAJ BARTÍK – RADOSLAV ČAMBAL: Pár výzdobných puncov z Pohanskej pri Plaveckom Podhradí
123 Musterpunzenpaar aus Pohanská bei Plavecké Podhradie
- 127 RADOSLAV ČAMBAL: Iron Sword and Bimetallic Gamów type Dagger from Dolné Vestenice
137 Železný meč a bimetalická dýka typu Gamów z Dolných Vestenic
- 141 EVA KOLNÍKOVÁ – FRANTIŠEK BAKOS – PETER PAUDITŠ: Zdroje kovu v keltských mincovniach na Slovensku
175 Metallquellen in keltischen Münzstätten in der Slowakei
- 197 IGOR BAZOVSKÝ: Antropomorfná plastika z Tvrdošoviec (okr. Nové Zámky)
200 Anthropomorphe Plastik aus Tvrdošovce (bez. Nové Zámky)
- 201 KRISTIAN ELSCHKE: Römische Bauten und das Germanische Fürstenmilieu während der römischen Kaiserzeit im 1. - 3. Jahrhundert nach Chr. nördlich der Mittleren Donau
219 Rímske stavby a germánske kniežacie prostredie počas doby rímskej v 1. - 3. storočí po Kr. severne od stredného Dunaja
- 221 ROBERT MŮC: Príspevok k technológii výroby meča z Krásnej nad Hornádom
233 Article on the Production Technology of the Sword from Krásna nad Hornádom

- 235 ANDREJ BOTEK – RÓBERT ERDÉLYI – PAVOL PAULINY – BARBORA VACHOVÁ: Poznámky k záverom archeologického výskumu kostola reformovanej cirkvi v Šamoríne
- 241 Bemerkungen zu den Schlussfolgerungen der Archäologischen Grabung der Reformierten Kirche in Šamorín
- 243 MÁRIO BIELICH – ZORA BIELICHOVÁ – MICHAL ŠIMKOVIC : Prvá sezóna archeologického výskumu na Plaveckom hrade v Malých Karpatoch
- 255 Die erste Saison der archäologischen Grabung auf der Burg Plavecký hrad in den Kleinen Karpaten
- 257 ZDENĚK FARKAŠ – IGOR CHOMA: Vyobrazenie „pudendum femininum“ v štítovom poli na keramike z hradu Čeklís
- 264 Abbildung „Pupendum Femininum“ im Schildfeld an der Keramik aus der Burg Čeklís
- 267 MAREK BUDAJ: Razidlá a zvyšky falzátorskej dielne z 15. storočia v Brusníku
- 272 Prägestempel und Reste einer Fälscherwerkstatt vom 15. Jahrhundert in Brusník
- KOLOKVIUM
- 275 VLADIMÍR TURČAN: Sedemnásťte kolokvium k otázkam rímsko-germánskej archeológie
- 277 Siebzehntes Kolloquium zu den Fragen der Römisch-Germanischen Archäologie
- 279 TOMÁŠ DRAGUN: Vleštovaná keramika z neskoroantickéj pevnosti v Bratislave-Rusovciach
- 284 Burnished Ceramics from the Late Antique Fortlet in Bratislava-Rusovce
- 287 VLADIMÍR TURČAN: Germánsky sídliskový objekt z Dunajskej Lužnej
- 299 Germanisches Siedlungsobjekt aus Dunajská Lužná
- RECENZIA
- 301 Vladimír Turčan: Kristián Elschek: Bratislava-Dúbravka im 1. bis 4. Jahrhundert n. Chr. Germanische Fürstensitz mit römischen Bauten und die germanische Besiedlung
- 303 Skratky časopisov a periodík – Abkürzungen von Zeitschriften und Periodika

DEPOT BRONZOVÝCH PREDMETOV Z NITRIANSKEJ BLATNICE¹

ONDREJ OŽĎÁNI

Keywords: Slovakia, Nitrianska Blatnica, hoard of bronze artefacts, Lusatian culture, Late Bronze Age.

Abstract: *Deposit of bronze items from Nitrianska Blatnica.* The study evaluates the deposit of bronze items discovered in the cadastral district of the municipality of Nitrianska Blatnica, Topoľčany district, in the Kozí chrbát site. The items were found by forestry workers under the roots of an upturned oak tree. This is a closed find which contained a total of 16 items, including nine open cast neck-rings in various sizes with false twisting and loops at the extremities, two sickles with a grip-tongue handle and a lateral boss, one socketed axe with a lateral handle, one socketed chisel, two spiral rod bracelets with engraved ornamentation and one metal-plate spiral bracelet without ornamentation. The deposit can be dated to HB1. The hoard is directly related to the hill fort of the Lužice culture from the Late Bronze Age and the Hallstatt Age, situated on raised ground in the Marhát site (elevation 748 m.), which is approximately 800 m to the south-west. Communication routes connecting the Považie and Ponitrie regions already used to pass through this area in prehistoric times, going through this exact Marhát site. The published hoard makes an important contribution to knowledge of this as yet little-explored micro-region.

Úvod

Autor príspevku získal na zdokumentovanie a odborné vyhodnotenie menšiu kolekciu bronzových predmetov, ktoré sa našli v roku 1999 v katastri obce Nitrianska Blatnica, okr. Topoľčany (obr. 1)². Podľa informácie sprostredkovateľa, ktorý Archeologickému ústavu SAV v Nitre zabezpečil zapožičanie nálezov, predmety našli lesní robotníci v lesnom poraste v polohe Kozí chrbát pod koreňmi vyvráteného duba. Časť predmetov sa údajne nachádzala len 10 cm pod povrchom terénu a posledné ležali až v hĺbke cca 80 cm. Nálezy boli z pôdy neodborne a necitlivo vytrhané a povytáňované, o čom svedčia čerstvé lomy predovšetkým na nákrčníkoch. Jednotlivé bronzové predmety boli údajne poukladané cez seba a nachádzali sa na malej ploche. Ďalšie podrobnejšie nálezové okolnosti nie sú známe (Ožďáni 2006, 156, 157).

Miesto nálezov bronzov sa nachádza v blízkosti výšiny Marhát s kótou 748 m n. m., od ktorej je vzdialené cca 800 m smerom na juhozápad a od známej archeologickej lokality s rotundou sv. Juraja v polohe Jurko, približne 450 m smerom na sever (Mazúr/Lukniš 1980, 22, 24, 26, mapa č. 2).

Rozloha lokality nie je známa, pretože v tomto prípade ide o ojedinelý a náhodný hromadný nález bronzových predmetov, ktoré boli uložené pravdepodobne mimo sídliskových pravekých areálov, ktoré sa v priestore medzi výšinou Marhát a polohami Jurko a Pust' nachádzajú. Podľa vyjadrenia nálezcov, jama po vyvrátení duba, v ktorej sa bronzové predmety našli, bola pomerne plytká s rozmermi max. 100 x 100 cm. Tiež nie je známe, či sa v najbližšom okolí nálezov depotu nachádzalo praveké osídlenie, resp. či depot bol uložený mimo sídliskovej aglomerácie, pretože prieskum a obhliadka terénu vzhľadom na hustý trávnatý porast v lese nepriniesli v tomto smere žiadne zistenia (obr. 2).

Poloha, v ktorej blízkosti sa depot bronzových predmetov našiel, sa podľa mapových údajov nazýva „Kozí chrbát“ (obr. 1). Názov však nebol verifikovaný u miestnych obyvateľov Nitrianskej Blatnice.

Kataster obce Nitrianska Blatnica sa z topografického hľadiska nachádza v Bojnianskej pahorkatine a čiastočne v pohorí Považský Inovec. Miesto nálezov depotu bronzových predmetov, ako už bolo uvedené, však leží na juhovýchodných svahoch Považského Inovca, presnejšie v oblasti Krahulčích vrchov (Mazúr/Lukniš 1980, 22, 24, 26 mapa č. 2). V súčasnosti sa v blízkosti hromadného nálezov nenachádza žiadny vodný zdroj.

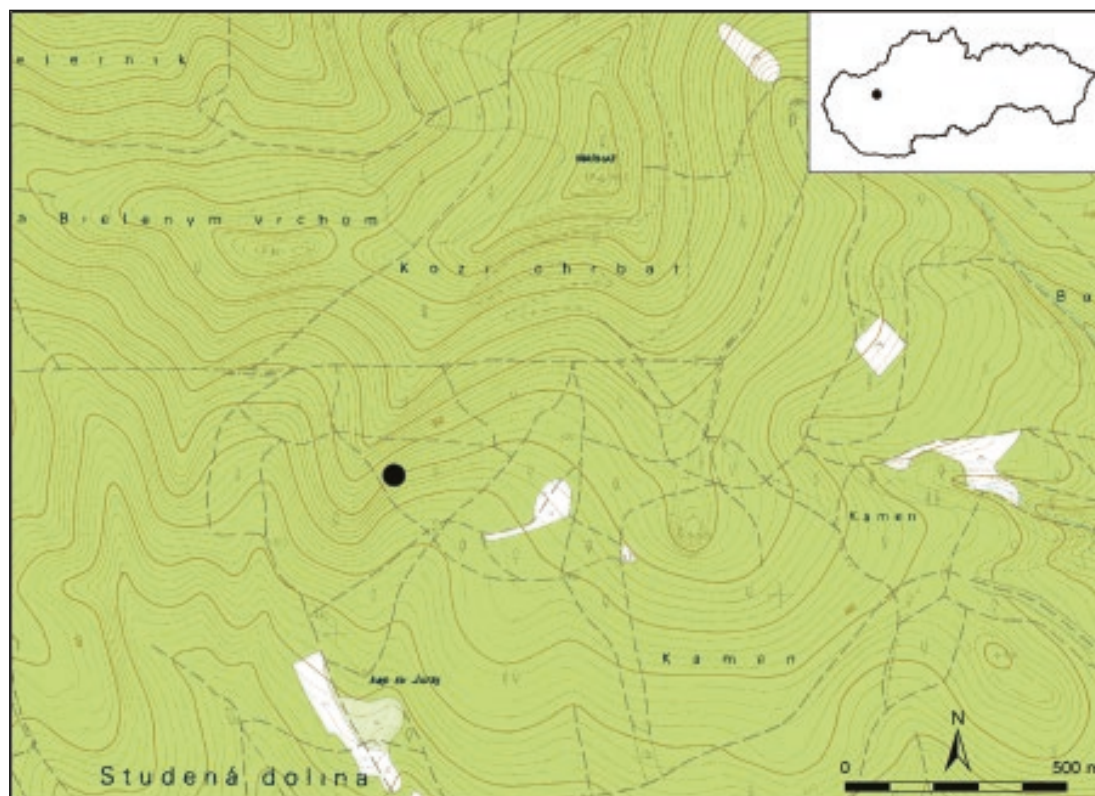
V priebehu prieskumu sa nezistili žiadne nové skutočnosti, resp. poznatky o nálezových okolnostiach depotu. Podľa vyjadrenia nálezcov, v mieste uloženia bronzových predmetov sa nenašla žiadna keramika, resp. iné nálezy z organickej hmoty. Nie je preto možné ani v hypotetickej rovine uvažovať o tom, či bronzové predmety boli uložené do zeme iba voľne, alebo boli vložené do nám neznámej schránky. Jamu, v ktorej sa našiel depot, nálezovia údajne dôkladne vyexploatovali. Z tohto dôvodu predpokladám, že 16 predmetov odovzdaných pre zdokumentovanie predstavuje konečný počet nálezov, teda že uvedený počet bronzových nálezov tvorí uzavretý nálezový celok.

Samotný depot obsahuje spolu 16 predmetov, z toho deväť otvorených liatych nákrčníkov rôznej veľkosti s nepravým torčovaním a s očkami na koncoch, dva kosáky s jazykovitou rukoväťou a postranným výčnelkom, jednu sekerku

¹ Táto práca vznikla s podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-16-0441 a v rámci grantového projektu VEGA 2/0091/16.

² Depot je uložený v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave. Evid. č. AP 75 902 – 75 916.

s tulajkou a postranným uškom, jedno dláto s tulajkou, dva tyčinkovité špirálovité náramky s geometrickou rytou výzdobou a jeden plechový špirálovitý nárameník bez výzdoby. Predmety sú relatívne dobre zachované, s výnimkou sekundárneho, resp. recentného poškodenia a väčšinou pokryté svetlozelenou ušľachtilou patinou.

Obr. 1. Nitrianska Blatnica, okr. Topoľčany. Legenda: • - miesto nálezu bronzového depotu.

Abb. 1. Nitrianska Blatnica, Bez. Topoľčany. Legende: • - Fundplatz des Bronzehortes.

Obr. 2. Nitrianska Blatnica, okr. Topoľčany. Miesto nálezu bronzových predmetov v lese.

Abb. 2. Nitrianska Blatnica, Bez. Topoľčany. Fundplatz der Bronzegegenstände im Wald.

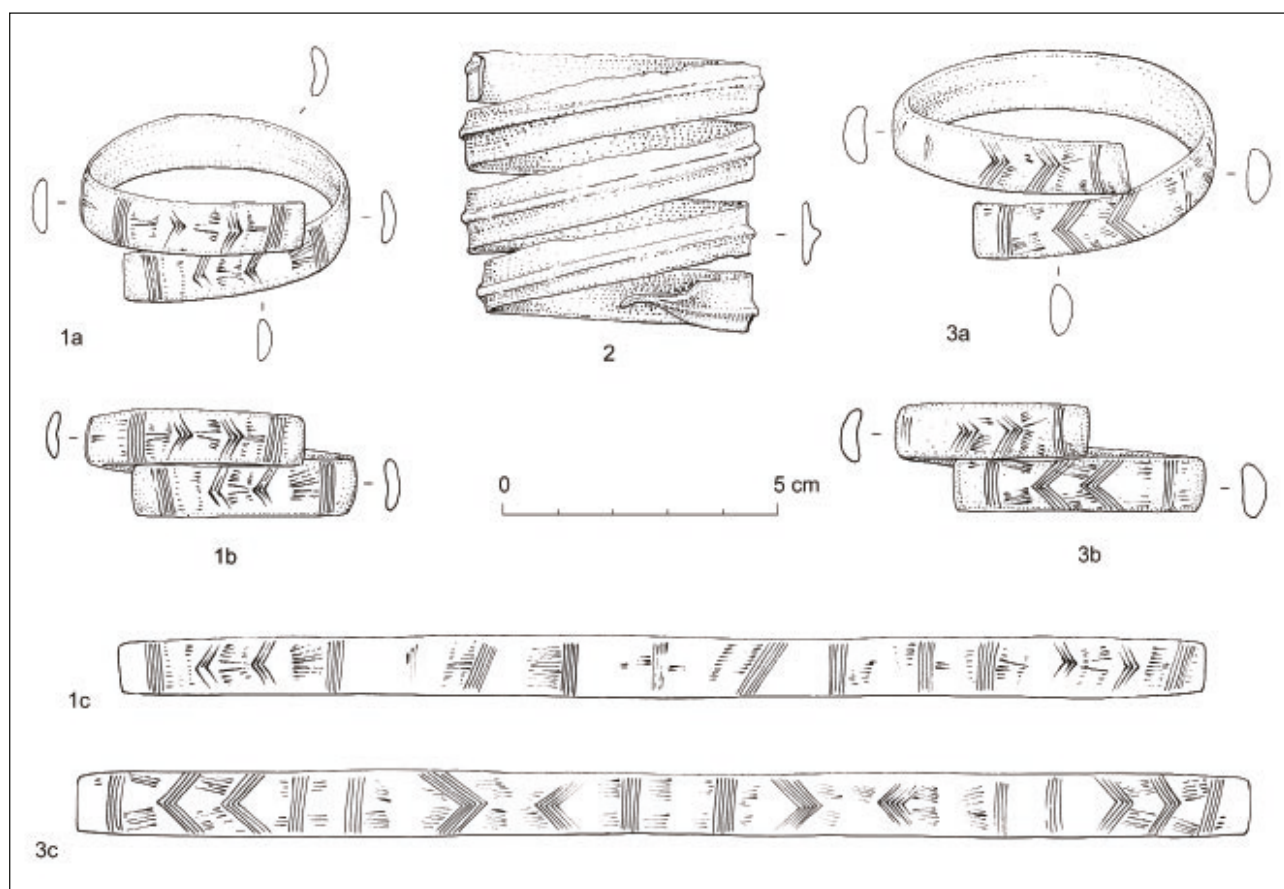
Opis predmetov

1. Plechový špirálovitý náramok so štyrmi závitmi. Plech z vonkajšej strany má po celej dĺžke stredové rebro, ktoré v niektorých častiach excentricky odsakuje od stredu a približuje sa hlavne na koncových závitniciach k vonkajšiemu okraju. Jeden koniec je ulomený a zapatinovaný, druhý koniec stenčený do tyčinky, ale tiež odlomený a zapatinovaný. Je možné, že aspoň jedno ukončenie bolo opatrené ružicou. Plech náramku je bez výzdoby, s ušľachtilou patinou tmavozelenej farby. Na vonkajších, okrajových závitniciach je plech obdratý a tým zúžený. Rozmery: max. a min. priemer 5,26 x 5,19 a 4,98 x 4,94 cm, max. v. 5,5 cm, hr. plechu so stredovým rebrom 0,28 cm, bez stredového rebra 0,17 cm, max. š. plechu 1,05 cm, hmotnosť 53,796 g (tab. I: 2; V: 4).

2. Bronzový náramok s koncami preloženými cez seba, vyrobený z tyčinky v priereze zhruba v tvare veľkého písmena „D“. V niektorých miestach je tyčinka z vnútornej strany konkávna, jej konce sú zarovnané. Predmet je zachovalý v celosti. Povrch farby tmavozelenej s ušľachtilou patinou. Po celej dĺžke je povrch tyčinky zdobený rytou výzdobou s motívmi desiatich skupín paralelných vertikálnych, niekedy šikmých jemných rýh, medzi ktorými sú zväzky paralelných horizontálnych ryžiek a lomeníc. Rozmery: max. a min. vonkajší priemer 5,4 cm a 4,98 cm, hr. tyčinky 0,38 cm, max. š. tyčinky 1,05 cm, hmotnosť 36,472 g (tab. I: 1a-c; V: 7).

3. Bronzový náramok s koncami preloženými cez seba, vyrobený z tyčinky v priereze zhruba v tvare veľkého písmena „D“. V niektorých miestach je tyčinka z vnútornej strany konkávna, jej konce sú zarovnané. Predmet je zachovalý v celosti. Povrch farby tmavozelenej s ušľachtilou patinou. Po celej dĺžke je povrch tyčinky zdobený rytou výzdobou s motívmi ôsmich skupín paralelných vertikálnych, niekedy šikmých jemných rýh, medzi ktorými sú zväzky paralelných horizontálnych ryžiek a lomeníc. Rozmery: max. a min. vonkajší priemer 5,93 a 5,88 cm, hr. tyčinky 5,01 cm, max. š. tyčinky 1,1 cm, hmotnosť 55,135 g (tab. I: 3a-c; 5: 8).

4. Bronzové dláto s tuľajkou s nepatrne odsadenou dolnou časťou štvorcového prierezu a mierne vejárovito ukončeným ostrím. Ústie tuľajky takmer okrúhleho prierezu je zdola obrúbené tromi horizontálnymi plastickými lištami, pod ktorými sa nachádza dvojica dvoch plastických rebier, vytvárajúce veľké písmená „V“ a „Y“. Hrot písmena „V“ je vsunutý do ramien písmena „Y“. Bočné hrany spodnej časti dláta smerom k tuľajke približne v polovici výšky tela prechádzajú do postranných plastických lišt. Povrch s tmavozelenou patinou je z jednej strany tuľajky pórovitý a zdrsnený v dôsledku pôsobenia divokej patiny. Rozmery: dl.: 8,1 cm, priemer tuľajky 2,05 x 1,88 cm, hl. tuľajky 4,18 cm, max. prierez dláta v dolnej časti pod odsadením 1,14 x 1,12 cm, š. vejárovitého ostria 1,14 cm, hmotnosť 59,673 g (tab. II: 2a-e; V: 1).

Tab. I. Nitrianska Blatnica, okr. Topoľčany. Poloha „Kozí chrbát“. 1a-1c a 3a-3c – bronzové tyčinkové náramky; 2 – plechová špirálovitá náramenica.

Taf. I. Nitrianska Blatnica, Bez. Topoľčany. Lage „Kozí chrbát“. 1a-1c a 3a-3c – bronzene stabförmige Armringe; 2 – spiralförmiger Oberarmring aus Blech.

5. Bronzová sekera s tuľajkou a postranným uškom. Ústie tuľajky oválneho tvaru je zosilnené tromi horizontálnymi paralelnými lištami. Postranné uško vychádza z okraja tuľajky a nasadá na tretiu, dolnú lištu. Z dolnej lišty vychádzajú zhruba v strede plastické rebrá v tvare „V“, ktoré po stranách lemujú postranné oblúkovité rebrá, vychádzajúce z bočných hrán sekery, vedených až ku koncom mierne oblúkovitého ostria. Povrch tmavozelenej farby s ušľachtilou patinou. Rozmery: dĺ. 7,47 cm, vonkajší priemer tuľajky 3,3 x 2,9 cm, vnútorný priemer tuľajky 2,64 x 2,08 cm, max. hr. uška 0,36 cm, š. ostria 3,8 cm, hĺ. tuľajky 4,68 cm, hmotnosť 115, 490 g (tab. II: 1a-d; V: 5).

6. Bronzový kosák s jazykovitou rukoväťou (č. 1.), s dvoma plastickými postrannými lištami a trňom. Jazykovitý koniec rukoväte je ulomený a zapatinovaný. Vonkajšia postranná lišta z bázy plynule prechádza v chrbtovú lištu kosáka, ktorá končí tesne pred hrotom čepele. Vnútorná lišta paralelne sleduje chrbtovú lištu, pričom tesne pred hrotom čepele sa dvíha a približuje ku chrbtovej lište. Povrch má ušľachtilú, tmavozelenú patinu. Rozmery: zachovaná dĺ. 12,7 cm, max. š. rukoväte 1,8 cm, hr. kosáka s lištami 0,56 cm, hmotnosť 34, 439 g (tab. II: 3a-c; V: 2).

7. Bronzový kosák s jazykovitou rukoväťou (č. 2.), pôvodne s postranným, neskôr odlomeným bočným výčnelkom (miesto lomu je patinované) a dvoma plastickými postrannými lištami rukoväte. Jazykovitý, sekundárne ulomený koniec je patinovaný. Vonkajšia chrbtová lišta plynule prechádza oblúkom až k hrotu čepele, kde tesne končí pred ním. Vnútorná lišta paralelne sleduje chrbtovú lištu, pričom tesne pred špičkou čepele sa približuje ku chrbtovej lište. Povrch má ušľachtilú, tmavozelenú patinu. Rozmery: dĺ. 11,9 cm, max. š. rukoväte 1,7 cm, hr. kosáka 0,44 cm, hmotnosť 37, 661 g (tab. II: 4a-c; V: 3).

8. Masívny bronzový nákrčník (č. 1.) s nepravým tordovaním, vyrobený z tyčinky okrúhleho prierezu. Oba konce recentne ulomené, nepatinované. Tordovanie sa končí vo vzdialenosti 6,7 a 5,1 cm od odlomených koncov. Miestami je povrch nákrčníka v oblasti tordovania porušený drobnými jamkami. Povrch má ušľachtilú tmavozelenú patinu. Rozmery: max. a min. priemer 20,4 x 19,2 cm, max. a min. hr. tyčinky 0,9 a 0,33 cm, hmotnosť 128, 649 g (tab. II: 5; V: 6).

9. Masívny bronzový nákrčník (č. 2) s nepravým tordovaním, vyrobený z tyčinky okrúhleho prierezu. Jeden koniec recentne ulomený, nepatinovaný, druhý ukončený očkom. Tordovanie sa končí vo vzdialenosti 10,7 a 8,6 cm od koncov. Povrch má väčšinou ušľachtilú tmavozelenú patinu. Približne v strede oblúka divoká patina poškodila povrch predmetu. Tordovanie je na veľkej ploche takmer zošúchané a málo zreteľné. Tyčinka pri konci ukončenom očkom je sploštená a v priereze takmer obdĺžniková. Rozmery: max. a min. priemer 18,8 x 18,5 cm, max. a min. hr. tyčinky 0,82 a 0,34 cm, prierez tyčinky pri očku 0,38 x 0,24 cm, hmotnosť 110, 013 g (tab. III: 1; V: 9).

10. Bronzový nákrčník (č. 3) s nepravým tordovaním, vyrobený z tyčinky okrúhleho prierezu. Jeden koniec recentne ulomený, nepatinovaný, druhý ukončený očkom. Očko je plné, špirálovite zatočené. Povrch má ušľachtilú tmavozelenú patinu. Tyčinka pred očkom je nepatrne vytepaná a sploštená. Konce nákrčníka sú zdobené dvoma zväzkami rytých obvodových línií. Na takmer max. oblúku je viditeľná taviaca chyba v podobe natavenej hrudky bronzu. Rozmery: max. a min. priemer 14, 5 x 12, 5 cm, max. a min. hr. tyčinky 0,7 a 0,5 cm, prierez tyčinky pri očku 0,4 x 0,35 cm, hmotnosť 70, 683 g (tab. III : 5; V: 10).

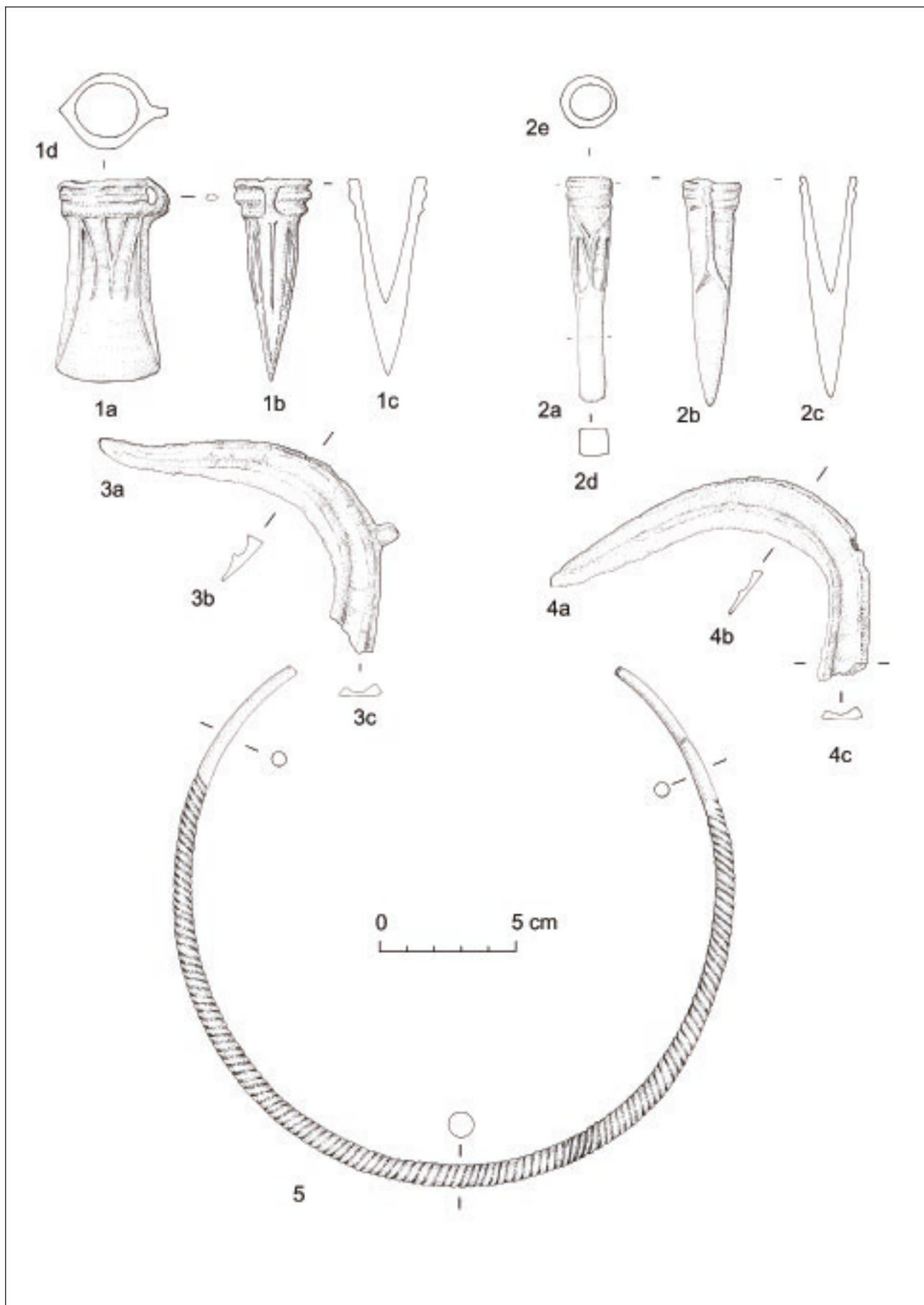
11. Bronzový nákrčník (č. 4) s nepravým tordovaním, vyrobený z tyčinky okrúhleho prierezu, ukončený očkami. Tordovanie viditeľne zošúchané, málo výrazné. Končí vo vzdialenosti 9,1 a 8,9 cm pred koncami. Povrch má ušľachtilú tmavozelenú patinu. Na takmer max. oblúku je viditeľná odlievacia chyba v podobe natavenej hrudky bronzu. Rozmery: max. a min. priemer 17,5 x 16,5 cm, max. a min. hr. tyčinky 0,7 a 0,4 cm, hmotnosť 97, 345 g (tab. III: 2; VI: 4).

12. Bronzový nákrčník (č. 5) s nepravým tordovaním, vyrobený z tyčinky okrúhleho prierezu a ukončený očkami. Povrch pokrytý ušľachtilou tmavozelenou patinou, miestami je však mierne poškodený v dôsledku pôsobenia divokej patiny. Nepravé tordovanie pomerne dobre zachované, neošúchané. Na max. oblúku je natavená bronzovina ako výsledok odlievacej chyby. Podobne koniec tyčinky pri jednom očku je z vnútornej strany nedoliaty. Tordovanie končí vo vzdialenosti 9,6 a 8,9 cm od konca očiek. Rozmery: max. a min. priemer 14,7 x 14,6 cm, max. a min. hr. tyčinky 0,7 a 0,3 cm, hmotnosť 52, 274 g (tab. IV: 2; VI: 3).

13. Bronzový nákrčník (č. 6) s nepravým tordovaním, vyrobený z tyčinky okrúhleho prierezu. Tordovanie sa končí vo vzdialenosti 5,5 a 5,6 cm od zahrotených koncov. Ukončenie hladkých tyčínok je zašpicatené v dôsledku odlomenia obidvoch koncov. Povrch má ušľachtilú tmavozelenú patinu, miestami je však poškodený divokou patinou. Mierne excentricky od vrcholu oblúka smerom vľavo sa nachádza natavená hrudka bronzoviny. Rozmery: max. a min. priemer 12 x 11 cm, max. a min. hr. tyčinky 0,7 a 0,4 cm, hmotnosť 39, 472 g (tab. III: 3; VI: 5).

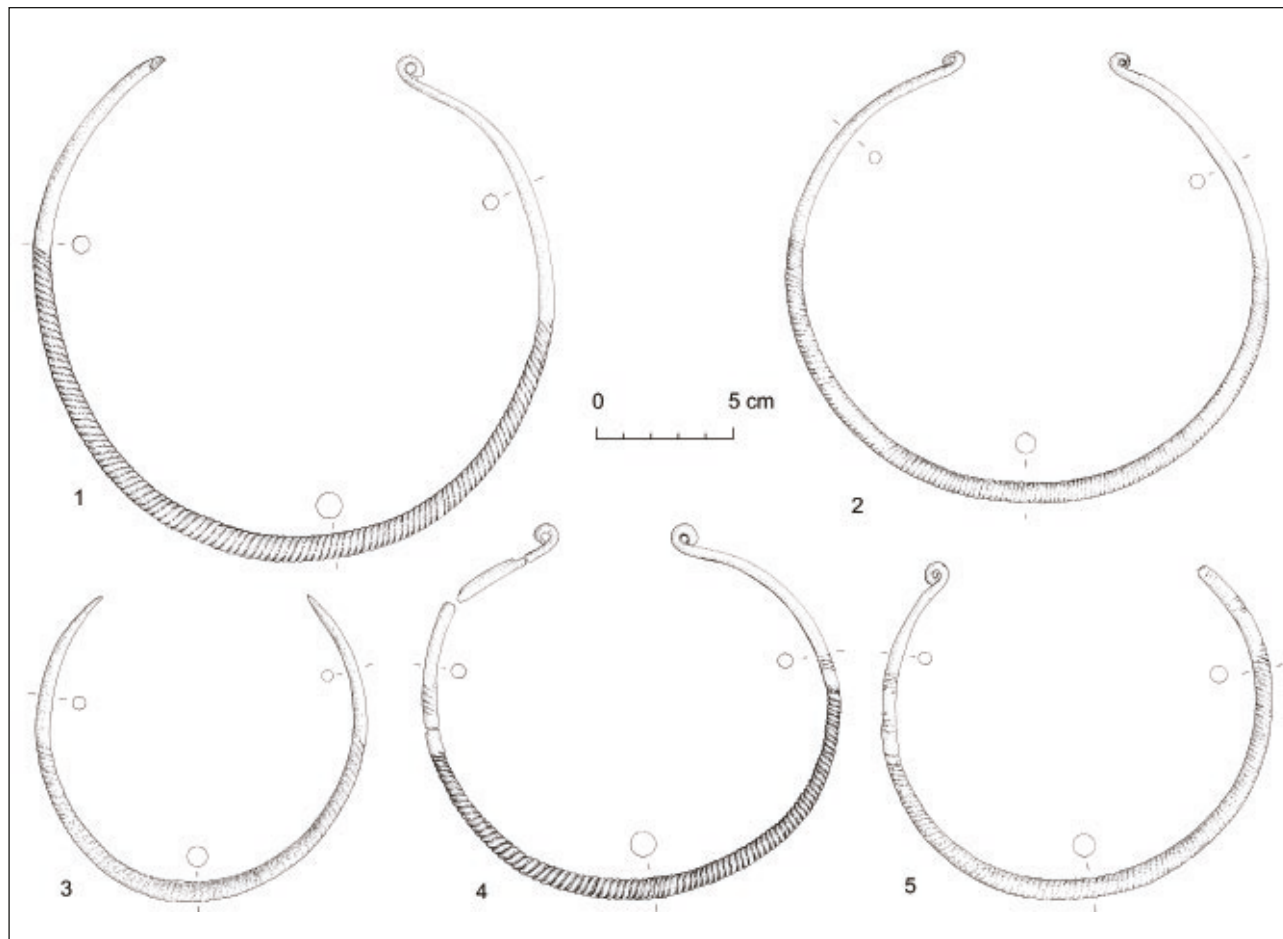
14. Bronzový nákrčník (č. 7) s nepravým tordovaním, vyrobený z tyčinky okrúhleho prierezu. Obidva konce boli recentne odlomené. Povrch s ušľachtilou tmavozelenou patinou je miestami poškodený škrvnami divokej patiny. Pri jednom konci je tordovanie spolu s tyčinkou viditeľne deformované v dôsledku odlievacej chyby. Tordovanie je v niektorých úsekoch nezreteľné a končí vo vzdialenosti 6,2 cm a 2,2 cm od odlomených koncov. Rozmery: max. a min. priemer 15,9 x 13,6 cm, max. a min. hr. tyčinky 0,6 a 0,3 cm, hmotnosť 38, 866 g (tab. IV: 3; VI: 1).

15. Masívny bronzový nákrčník (č. 8) s nepravým tordovaním, vyrobený z tyčinky okrúhleho prierezu, ukončený očkami. Pôvodne celý, pri neodbornom vyberaní zlomený na dva kusy. Nepravé tordovanie je pomerne výrazné, neošúchané. Povrch má ušľachtilú tmavozelenú patinu. Jedno z koncových očiek je uzavreté. Tordovanie končí vo vzdialenosti 8,8 a 8,3 cm od konca očiek. Rozmery: max. a min. priemer 18,0 x 17,9 cm, max. a min. hr. tyčinky 0,9 a 0,4 cm, hmotnosť 121, 977 g (tab. IV: 1; VI: 6).

Tab. II. Nitrianska Blatnica, okr. Topoľčany. Poloha „Kozí chrbát“. 1a-1d – sekera s tulajkou; 2a-2e – dláto s tulajkou; 3a-3c a 4a-4c – kosáky; 5 – bronzový nákrčník č. 8 v opise predmetov.

Taf. II. Nitrianska Blatnica, Bez. Topoľčany. Lage „Kozí chrbát“. 1a-1d – Tüllenbeil; 2a-2e – Tüllenmeisel; 3a-3c a 4a-4c – Sichel; 5 – Bronzehalsring Nr. 8 in Beschreibung der Gegenstände.

Tab. III. Nitrianska Blatnica, okr. Topolčany. Poloha „Kozí chrbát“. 1-5 – bronzové nákrčníky č. 9, 11, 13, 16 a 10 v opise predmetov.

Taf. III. Nitrianska Blatnica, Bez. Topolčany. Lage „Kozí chrbát“. 1-5 – Bronzehalsringe Nr. 9, 11, 13, 16 und 10 in Beschreibung der Gegenstände.

16. Bronzový nákrčník (č. 9) s nepravým tordovaním, vyrobený z tyčinky okrúhleho prierezu, ukončený očkami. Predmet bol pri neodbornom vyberaní zlomený na dvoch miestach, o čom svedčia čerstvé, nepatinované lomy na fragmentoch nákrčníka. Pomerne málo poškodený povrch má ušľachtilú tmavozelenú patinu. Tyčinka pri koncoch zatočená do očiek bola vytepaná na plocho, čím získala štvorcový prierez. Súvislé, pomerne výrazné nepravé tordovanie je smerom ku koncom prerušené a po krátkom hladkom úseku obnovené štyrmi plytkými závitmi. Na takmer max. oblúku je natavená bronzovina ako dôsledok odlievacej chyby. Rozmery: max. a min. priemer 15,2 x 14,1 cm, max. a min. hr. tyčinky 0,9 a 0,4 cm, prierez tyčinky pri očku 0,35 x 0,4 cm, hmotnosť 51, 281 g (tab. III: 4; VI: 2).

Zhodnotenie bronzových nálezov

1. *Špirálovitý šperk rúk a nôh*. Špirálovite zatočený plochý pásik so stredovým rebrom a štyrmi neúplnými závitnicami predstavuje najpravdepodobnejšie detský náramok, resp. náramenicu, a to vzhľadom na maximálny priemer predmetu, ktorý len o málo presahuje hodnotu 5 cm (tab. I: 2; V: 4). Jeden koniec pásika je výrazne stenčený do tyčinky okrúhleho profilu. Tyčinka je ulomená, zapatinovaná a jej ukončenie ostáva neznáme. Druhý koniec je tiež odlomený v šírke plechovej závitnice a taktiež zapatinovaný. Je zrejmé, že šperk bol pôvodne dlhší, koľko závitníc mu však chýba, sa už nedá odhadnúť. Plechový pásik a ani do tyčinky stenčený koniec sú bez akejkoľvek výzdoby.

K nášmu šperku veľmi dobré analógie poznáme z územia Moravy, odkiaľ je známych celkom 21 exemplárov, ktoré pochádzajú z ôsmich depotov. Až na malé výnimky sú takmer neporušené. Väčšinou ich zdobia geometrické ryté motívy v podobe vetvičiek, krokvíc, priečných a diagonálnych rýh. Stredové rebrá pásikov majú výzdobu pozostávajúcu z drobných priečných ryžiek. Je pozoruhodné, že všetky exempláre z depotov v katastroch obcí Dubany, Křenůvky, Malhostovice 1, Štramperk 3 a 4 a Zastávky patria do horizontu Křenůvky, resp. Klentnice, t. j. do stupňa HB1. Iba šperk z obce Zádveřice je zaradený do horizontu Boskovic, teda do stupňa HB2 (Salaš 2005, 99, 419, 420, 437, 438, 442-444, 457-461, 468, tab. 341B: 6; 381: 7-10; 382: 11-15; 399: 6; 436: 1, 2; 448: 55, 56; 465: 31, 32; 471: 25, 26). Z metrického hľadiska najlepšou paralelou k šperku z Nitrianskej Blatnice je pravdepodobne náramenica z Křenůviek, ktorá má o takmer dve závitnice viac ako naša a aj jej pôvodný priemer bol cca 5,8 cm (Salaš 2005, tab. 381: 7).

Napriek všeobecnému predpokladu, že doménou špirálovitých pásikových šperkov rúk a nôh je Karpatská kotlina a to predovšetkým jej severná časť (Salaš 2005, 99), z prehľadných prác, týkajúcich sa bronzovej industrie z obdobia mlad-

šej a neskorej doby bronzovej sa podarilo zistiť iba niekoľko vhodných analógií. Zo Slovenska treba uviesť štyri neúplné, špirálovite zatočené pásikové náramenice z depotu v Komjatnej. Stredom pásikov sa vinie pozdĺžne rebro (*Novotná 1970a, 100, tab. XXX*). V tomto prípade ide o horizont depotov Komjatná (stupeň HA2), pomenovaný podľa eponymnej lokality. Depot z oblasti rozšírenia gávskej kultúry z lokality Taktakenéz v Maďarsku obsahoval jednu špirálovitú náramenicu, datovanú sprievodnými nálezmi do horizontu Hajdúböszörmény (*Kemenczei 1984, 185, 186, tab. CCXIXb: 14*). Do tohto horizontu depotov je zaradená aj ďalšia špirálovitá náramenica z hromadného nálezu bronzov z Mezökövesd, pričom depot z Bükkszentlászló, obsahujúci ďalší obdobný exemplár, bol zaradený do horizontu B VIc, teda do stupňa HB3 (*Mozsolics 2000, 36, 37, 55, 56, tab. 6: 6; 52: 1, 2*).

Na základe tejto stručnej analýzy sa domnievam, že našu náramenicu treba jednoznačne spájať so stupňom HB1, pretože väčšina relevantných analógií bola zaradená do mladšieho stupňa obdobia popolnicových polí.

2, 3. *Bronzové náramky*. Obidva náramky s koncami preloženými cez seba sú vyrobené z tyčinky plankovexného prierezu. Konce náramkov sú rovné. Vonkajší povrch tyčinky zdobia paralelné vertikálne, niekedy šikmé jemné ryhy, medzi ktorými sú umiestnené skupiny paralelných horizontálnych ryžiek a krokvic (tab. I: 1a-c; 3a-c; V: 7, 8).

Úplne analogické tvary s rovnakou výzdobou sa k našim náramkom nepodarilo zistiť. V depote z hradiska lužickej kultúry na Sitne sa však nachádzajú obdobné tyčinkové náramky plankovexného prierezu a so zaoblenými koncami preloženými cez seba, ktoré sú väčšinou bez výzdoby. Štyri náramky sú z morfológického hľadiska pomerne veľmi dobrými paralelami. Náramok č. 3 (*Ožďáni/Žebrák 2017, 250, 251, tab. II : 7; IV : 5*) bol dekorovaný rytými líniami, vrypami a krátkymi čiarkami, obdobne ako náš exemplár. Žiaľ, jeden jeho koniec je odlomený a dá sa takmer s istotou predpokladať, že taktiež mal konce preložené cez seba. Depot zo Sitna možno s najväčšou pravdepodobnosťou zaradiť do stupňa HB1.

Pomerne dobrú, aj keď nie celkom identickú paralelu k našim náramkom predstavuje šesť nezdobených, špirálovite zatočených náramkov z bronzového hromadného nálezu z lokality Kecel, Kom. Bács-Kiskun v Maďarsku (*Kemenczei 2005, 134, tab. 24: 19–22; 25: 23, 24*). Tiež sú vyhotovené z platničiek plankovexného prierezu a spolu s celým depotom sú jednoznačne zaradené do stupňa BVI c, teda do horizontu depotov Bükkszentlászló (*Mozsolics 2000, 52, 53, tab. 47: 5-10*). Podobne do tohto stupňa sa datuje aj hromadný nález bronzových predmetov zo Šarengradu, Gem. Ilok, Kreis Vukovar z Chorvátska, v ktorom sa rovnako ako v depote z Kecelu nachádzali napríklad okuliarovité spony s osmičkovitou slučkou alebo sedlovite prehnuté náramky, ktoré sú pre presné datovanie nanajvyš vhodné a z chronologického hľadiska citlivé. Depot obsahoval aj dva špirálovite zatočené náramky s rytou výzdobou, vyhotovené z platničky plankovexného prierezu, z ktorých je jeden aj vyobrazený (*Kemenczei 2005, 137, 138, tab. 37: 17*) a takmer analogicky zhodný s náramkami z Nitrianskej Blatnice, najmä z pozície ornamentálnych motívov rytej výzdoby. Obidva spomenuté náramky sú zdobené jemne rytými zväzkami vertikálnych línií a skupinami krátkych rýh, šikmých vrypov a jednoduchých lomeníc, čo je charakteristická výzdoba pre obdobie neskorej doby bronzovej, podobne ako aj plankovexné prierezy náramkov (*Kytlicová 2007, 62*). Depot zo Šarengradu aj *K. Vinski- Gasparini (1973, 220; 1983, 666, 667)* bezvýhradne datuje na koniec fázy V doby bronzovej, resp. až na počiatok stupňa HC. Do horizontu Boskovice patrí 12 tyčinkových otvorených náramkov plankovexného profilu z bronzového depotu z Boskovic 2 (okr. Blansko) z Moravy, ktoré z tvarového hľadiska nepredstavujú žiadne paralely k našim náramkom. Ich výzdoba je však motívmi vzorov a technickým prevedením porovnateľná. Tiež ju tvoria zväzky priečných rýh, rytých krokvic a takmer krokvicovite zostavených krátkych šikmých ryžiek (*Salaš 2005, 413, tab. 325B; 326*). Rovnako sú zdobené aj dva tyčinkové náramky s preloženými koncami cez seba zo sedmohradského depotu z Bradu z Rumunska, datované však jednoznačne do stupňa HB1 (*Petrescu-Dîmbovița 1998, 132, 139, tab.: 111: 1495; 117: 1578*). Bronzové náramky z Nitrianskej Blatnice vzhľadom na uvedené analógie datujem viac-menej bezvýhradne do stupňa HB1.

4. *Bronzové dláto s tuľajkou*. Podľa klasifikácie M. Novotnej predmet patrí jednoznačne ku skupine dlát, zdobených rozlične umiestnenými rebrovitými vzormi buď na prednej a zadnej strane tuľajky alebo po jej stranách (*Verzierte Tüllenmeissel*). Výzdobu tvoria trojuholníky s rovnými alebo prehnutými stranami a skupiny priečných rebier umiestnenými oproti ústi tuľajky. V protiklade k nezdobeným exemplárom dlát sa na ústí tuľajky nachádza hrubší koncový vývalok alebo viac vývalkov (*Novotná 1970b, 70*). Z hľadiska výzdoby sa k nášmu exempláru dláta nepodarilo nájsť žiadnu vhodnú paralelu v širšej oblasti Karpatskej kotliny. V citovanej publikácii je len niekoľko dlát zo Slovenska, ktoré sú zdobené rebrovitými vzormi. Z nich len dva exempláre sú bezpečne datované. Dláto z bronzového depotu z Bratislavy patrí stupňu Jenišovice-Rohod, druhý exemplár sa našiel na sídlisku čakanskej kultúry v Šarovciach (*Novotná 1970b, 70, 71, tab. 26: 448, 451*).

Pri pokuse o presnejšie časové zaradenie nášho dláta treba mať na pamäti skutočnosť, že všetky typy dlát s tuľajkou sú všeobecne tak z chronologického, ako aj chorologického hľadiska málo citlivé, bez ohľadu na morfológickú variabilitu, veľkosť, dĺžku tuľajky, prípadne na dĺžku dolnej časti tela s ostrím, resp. na počet rebrovitých zhrubnutí ústia tuľajky (*Říhovský 1992, 271; Salaš 2005, 47*). Zdá sa, že tento druh nástroja nie je vhodným datujúcim prostriedkom. Napriek tomuto tvrdeniu J. Říhovský konštatuje, že dláta s tuľajkou a odsadeným ostrím jeho typu 3 až 5, ktoré majú štvorhranný prierez dolnej časti tela s ostrím je možné spájať až s kultúrami popolnicových polí (*Říhovský 1992, 271*). Toto zistenie však tiež neumožňuje jemnejšie zaradenie dlát v rámci relatívnej chronológie. Iný pohľad na riešenie tejto problematiky naznačuje O. Kytlicová, ktorá sa domnieva, že výzdobu dlát je možné de facto považovať za jediný určujúci a do istej miery tak chronologicky, ako aj chorologicky vyhodnotelný znak. Podľa uvedenej bádatelky, výzdoba niektorých dlát v Karpatskej

kotline v tvare zavesených rebrovitých uhlov (v tvare V) bola prevzatá z ornamentiky súvekých sekier. Z tohto dôvodu dláto s tuľajkou z depotu Plešivec I z katastra obce Běřín (okr. Příbram), zdobené horizontálnymi rebierkami ako karpatské sekery, s istotou označila za import, zrejme z Karpatskej kotliny. Celý depot je datovaný do stupňa Lažany včasnej doby popolnicových polí (Kytlicová 2007, 142, tab. 33: 20).

Hore uvedené informácie je možné vhodne využiť pre jemnejšie datovanie dláta z Nitrianskej Blatnice (tab. II: 2a-2d; V: 1). Dolná časť tela má jednoznačne štvorhraný prierez v tvare takmer pravidelného štvorca. Plastická výzdoba jednej strany tela pozostáva z rebrovitých líšt, z ktorých jedna dvojica vytvára vzor široko roztvoreného „V“. Hrot „V“ sa vnára do ďalšej dvojice rebrovitých líšt v tvare veľkého písmena „Y“, z ktorého ramien sú spustené na úroveň konca nožičky písmena „Y“ bočné, mierne poloblúkovité lišty, čím sa vytvorili dve paralelne situované oválne útvary. Rebrovitým vzorom v tvare veľkého písmena „Y“ je dekorovaná aj sekera s tuľajkou z nášho depotu (tab. II: 1a; V: 5), pričom plochu pod ústím tuľajky tiež lemujú tri horizontálne paralelné vývalky, podobne ako ústie tuľajky dláta. Je všeobecne známe, že sekery s rebrovitou výzdobou v podobe písmena „Y“ sú zastúpené predovšetkým v bronzových depotoch z obdobia stredných popolnicových polí (Novotná 2001, 371), resp. sú dominujúce v horizonte depotov Gyermely (Mozsolics 1985, 36). Opierajúc sa o hore uvedené analýzy predpokladám, že naše dláto je možné s istotou datovať do stredného stupňa popolnicových polí, teda do stupňa Trenčianske Bohuslavice, hoci nie je úplne vylúčený aj jeho mladší pôvod, spätý so stupňom HB1.

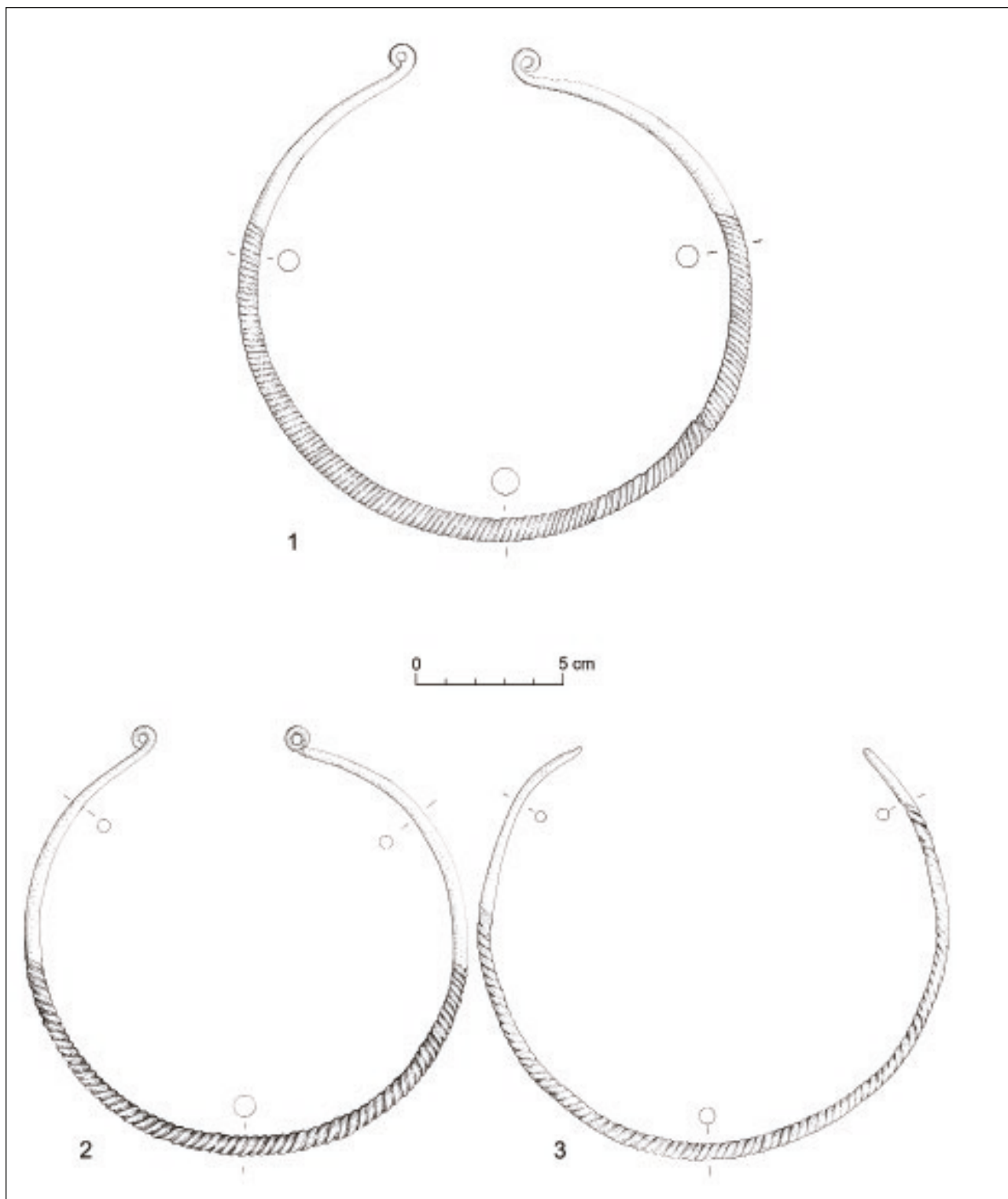
5. *Bronzová sekera s tuľajkou a postranným uškom*. Hodnotenú sekeru nie je možné jednoznačne zaradiť do žiadnej konkrétnej typologickej schémy sekier vypracovanej M. Novotnou pre územie Slovenska. Podľa publikovaných kritérií typologických prvkov pre jednotlivé skupiny sekier, naša sekera by najlepšie zodpovedala variantu sekier s uškom a bohatou plastickou lištovitou alebo rebrierkovitou výzdobou (Tüllenbeile mit Öse und reicher Leistenverzierung), resp. s určitou výhradou aj taxónu sekier s rovno ukončenou tuľajkou, stredoeurópskeho typu – „Tüllenbeile mit gerade abschliessender Tülle, mitteleuropäische Art“ (Novotná 1970b, 83, 94). Sekera z nášho depotu, viac-menej plne zodpovedá vymedzeným parametrom pre skôr tu uvedený variant sekier s tým, že rebrovitú výzdobu nie je možné považovať vyslovene za bohatú, hoci v rámci tejto skupiny sa príliš neodlišuje od bežného štandardu plastickej výzdoby tohto taxónu sekier. Vzhľadom na skutočnosť, že ostrie sekery nie je výrazne odsadené od tela predmetu (tab. II: 1a, b; V: 5), patrí do prvého variantu tohto druhu sekier (Novotná 1970b, 95), ktoré sú datované do rôznych časových stupňov popolnicových polí.

Druhý variant tejto skupiny sekier je obvykle charakterizovaný odsadeným ostrím od vlastného tela, ktoré je husto zdobené priečnymi, pozdĺžnymi a poloblúkovitými plastickými lištami. Sekery tejto skupiny sú podľa M. Novotnej dobre datovateľné depotmi z obce Plešany do stupňa Rohod a z obce Plešivec do stupňa Celldömölk, teda do mladšieho až pokročilého stupňa popolnicových polí. Odsadenie dolnej časti tela pri ostrí sekier je príznačné spravidla pre exempláre z neskorej doby bronzovej (Novotná 2001, 371). Z hľadiska chronologického zaradenia hodnotenej sekery je dôležité konštatovanie, že charakter výzdoby časti sekier prvého variantu ich spojuje s druhým variantom sekier. Z pomedzi viacerých exemplárov takto charakterizovaných sekier je uvedená aj sekera z neistého depotu z Bratislavy, ktorá je veľmi vhodnou analógiou k exempláru z Nitrianskej Blatnice (Novotná 1970b, 94, 96, tab. 41: 740). Rozdiel je badať len v počte poloblúkovitých rebrier na tele predmetov a horizontálnych líšt obrúbujúcich ústie tuľajky.

Na bližšie spresnenie časového zaradenia sekery z Nitrianskej Blatnice v rámci relatívnej chronológie sa vhodne ponúka výzdobný plastický motív v tvare veľkého písmena „Y“. Tento pomerne výrazný dekoratívny prvok, ktorý sa postupne vyvinul z líšt zoskupených do tvaru veľkého písmena „V“, sa na Morave podľa J. Říhovského vyskytuje predovšetkým na sekerách VIII a IX. skupiny. Na tomto území sa na sekerách motív v tvare „Y“ aplikuje už od konca staršieho stupňa až po neskorý stupeň obdobia popolnicových polí (Říhovský 1992, 213, 218; Salaš 2005, 41), i keď už v zjednodušenej kompozícii.

Ako správne konštatuje M. Salaš, motív rebrier v tvare ostro zalomeného veľkého písmena „Y“ je typický predovšetkým pre sekery, ktoré pochádzajú z priestoru Karpatskej kotliny a priľahlých oblastí (Chorvátsko, Rakúsko, Slovinsko), pričom väčšina sekier z uzavretých nálezových celkov je zaraďovaná do stredného stupňa popolnicových polí, teda do stupňa HA2 (Salaš 2005, 41). Aj A. Mozsolícsová pri charakterizovaní horizontu depotov Gyermely uvádzala sekery s výzdobou ostro lomenými plastickými lištami v tvare veľkého písmena „Y“ ako typických predstaviteľov tohto horizontu (Mozsolics 1985, 36, tab. 278), ktorý je všeobecne synchronizovaný so stupňom HA2. V nedávnej minulosti však S. Hansen zaujal kritické stanovisko k takémuto datovaniu horizontu Gyermely a vo svojej podnetnej monografii predložil svoje stanovisko k skladbe a datovaniu vybraných depotov a jednotlivých predmetov tohto horizontu. Domnieva sa, že treba prehodnotiť dobu deponovania týchto artefaktov, ktorú kladie na začiatok mladšej fázy obdobia popolnicových polí, teda do stupňa HB1 (Hansen 1994, 397-405). Zo slovenských bádateľov doteraz iba M. Novotná ako jediná reagovala na tento nový pohľad na datovanie horizontu depotov Gyermely vo vlastnej analýze nosných predmetov a dospela k názoru, že „... nie je možné generálne pre všetky hromadné nálezy tohto horizontu predpokladať deponovanie v rovnakom čase. Pre mnohé z nich je uloženie do zeme v HB, ako to predpokladá S. Hansen, však veľmi pravdepodobné“ (Novotná 2001, 376).

Záverom hodnotenia sekery z Nitrianskej Blatnice uvádzam ešte pomerne dobrú analógiu sekery z Rumunska z lokality Josani a z Boldești, ktoré sú zdobené tiež motívom v tvare „Y“ a datované do stupňa Moigrad (Petrescu-Dîmbovița 1978, 142, 147, tab. 232: 8; 233: 12; 252: 3,4). Vhodnou paralelou k našej sekere by bol aj exemplár z Moravy z depotu z Maref, ktorá má identický počet líšt s tým, že stredové lišty sú ešte v tvare „V“. Depot je predbežne datovaný do horizontu Klentnice, čo by zodpovedalo stupňu HB1. Výzdobu ďalšej sekery z depotu z Boskovic 1 tvoria síce tiež poloblúkové

Tab. IV. Nitrianska Blatnica, okr. Topoľčany. Poloha „Kozí chrbát“. 1-3 – bronzové nákrčníky č. 15, 12 a 14 v opise predmetov.

Taf. IV. Nitrianska Blatnica, Bez. Topoľčany. Lage „Kozí chrbát“. 1-3 – Bronzehalsringe Nr. 15, 12 und 14 in Beschreibung der Gegenstände.

vertikálne lišty a stredový motív v tvare „Y“ ako na našom exemplári, lenže výzdoba je bohatšia. Depot je datovaný až do horizontu Boskovice (stupeň HB2; *Salaš 2005*, 412, 444, tab. 324: 1; 401: 4).

Presné, resp. detailnejšie časové zaradenie hodnotenej sekery nie je možné. Totožný analogický exemplár, dokonca s predpokladom, aby ten bol aj dobre a nespochybniteľne datovateľný, sa zatiaľ v širšom priestore Karpatskej kotliny, resp. stredného Podunajska nepodarilo zistiť. Vychádzajúc však z hore uvedených skutočností, sa domnievam, že predmetná sekera v rámci relatívnej chronológie patrí s najväčšou pravdepodobnosťou na koniec staršej fázy, resp. na počiatok mladšej fázy popolnicových polí, t. z. na koniec stupňa HA2, skôr však na počiatok stupňa HB1.

6, 7. *Bronzové kosáky*. Obidva kosáky majú odlomenú koncovú časť jazykovitej rukoväti (tab. II: 3a-c; 4a-c; V: 2, 3). Z tohto dôvodu nie je možné zistiť, či jazykovitá rukoväť nebola ukončená v tvare lastovičieho chvosta, alebo klinovite

Tab. V. Nitrianska Blatnica, okr. Topolčany. Poloha „Kozí chrbát“. 1 – dláto s tuľajkou; 2, 3 – kosáky; 4 – špirálovitá náramenica; 5 – sekera s tuľajkou; 6, 9, 10 – nákrčníky; 7, 8 – tyčinkové náramky č. 2 a 3 v opise predmetov. Rôzne veľkosti.

Taf. V. Nitrianska Blatnica, Bez. Topolčany. Lage „Kozí chrbát“. 1 – Tüllenmeisel; 2, 3 – Sichel; 4 – spiralförmiger Oberarmring; 5 – Tüllenbeil; 6, 9, 10 – Halsringe; 7, 8 – stabförmige Armringe Nr. 2 und 3 in Beschreibung der Gegenstände. Verschiedene Maße.

vykrojená, čo je jeden z charakteristických znakov pre zaradenie ku konkrétnemu variantu v rámci základnej typologickej skupiny, i keď nie je vždy pre určenie variantu kosáka záväzne nutný. Podľa M. Salaša, tento znak nie je samostatne z chronologického hľadiska veľmi významný, pretože napr. u kosákov IV. skupiny s jazykovitou rukoväťou v triedení J. Říhovského, sa vyskytuje od staršieho stupňa až po mladší stupeň popolnicových polí (Říhovský 1989, 64; Salaš 2005, 54). Vo všeobecnosti je to najlepšie vyjadrené myšlienkou, že vzhľadom na mnohotvárnosť tvarov kosákov s ich morfológickými rozdielmi a druhom výzdoby je veľmi ťažké vytvoriť typologický rad, ktorý by obsahoval všetky kritériá ideálneho typu. Niektoré charakteristické prvky a detaily sú síce pre chronologické zaradenie podstatné, predsa však v žiadnom prípade nemôžu poslúžiť ako chronologické oporné body (Furmánek/Novotná 2006, 97).

Kosák č. 1. Tento kosák má dve rebrá, ktoré vychádzajú z jazykovitej rukoväti. Vnútorne rebro oblúkom, súběžne s chrbtovým rebrom, prechádza čepelou a pri takmer hrotitom zakončení kosáka sa mierne esovite dvíha a spája s chrbtovým rebrom. Ukončenie čepele kosáka je pri hrote nepatrne zahnuté smerom hore, čím je vrchol čepele esovite dohora vyhnutý. Na rozhraní rukoväti a začínajúceho oblúka chrbtovej časti čepele je masívny postranný výčnelok (tab. II: 3a-c; V: 2).

Uvedené morfológické detaily umožňujú kosák č. 1 priradiť ku kosákom typu Cenadu Mare (Petrescu-Dîmbovița 1978, 44; Furmánek/Novotná 2006, 97). Kosáky tohto typu z územia Slovenska nepredstavujú vhodnú analógiu k nášmu exempláru, pretože vnútorné rebro, vychádzajúce z bázy, sa takmer kolmo napája na chrbtovú časť kosákov a nepokračuje paralelne s chrbtovým rebrom až po hrot kosákov. Z chronologického hľadiska sú radené väčšinou do horizontu depotov Trenčianske Bohuslavice, prípadne až do horizontu Somotor, teda do stupňov HA2 a HB1 (Furmánek/Novotná 2006, 98-100). V Rumunsku zo Sedmohradska pomerne vhodnou paralelou sú dva kosáky tejto typologickej skupiny z depotu z lokality Hida, ktoré sú datované do stupňa Fizeșu Gherlii, teda do stupňa HB2. V porovnaní s našim exemplárom majú na báze otvor pre nit a vnútorné rebro končí tesne pred hrotom čepele a nespája sa s chrbtovým rebrom. Celkove sa však kosáky typu Cenadu Mare vyskytujú od 3. stupňa mladšej doby bronzovej až po 2. stupeň neskorej doby bronzovej, čo zodpovedá stupňom HA2 až HB2 (Petrescu-Dîmbovița 1978, 44, 54, 149, tab. 13B; 259: 16, 17).

Na Morave sa v niektorých depotoch vyskytujú kosáky s dvoma postrannými rebrami, bez otvoru pre nit a mierne esovite vyhnutým koncom hrotu, ktoré je možné označiť za vzdialené paralely k nášmu kosáku. Podľa J. Říhovského reprezentujú jeho IV. skupinu kosákov (1989, 64) s rôznymi variantmi a podskupinami. Z tejto skupiny kosákov je pomerne vhodnou analógiou kosák s výčnelkom na rozhraní rukoväti a čepele z depotu zo Služína. Jeho vnútorné rebro paralelne prebieha s chrbtovým rebrom a zasahuje až do vrcholu čepele. Podľa M. Salaša by sa tento prvok mal objavovať až v mladšom stupni obdobia popolnicových polí. Ukončenie čepele je esovite mierne vyhnuté smerom hore. Depot zo Služína je ako celok datovaný do horizontu Křenůvky (Salaš 2005, 54, 452, tab. 424: 17).

Exempláre tohto typologického radu sa v Maďarsku všeobecne zaraďujú do horizontu Gyermely. Ako vhodné analógické tvary je možné uviesť sekery z depotov napr. z Jászkarajenő, alebo z Gyermely (Mozsolics 1985, 44, 129, 130, 121, 122, tab. 240: 17, 18; 251: 2). Ich morfológické znaky však nie sú jednoznačne vyhranené. Z tohto dôvodu je ťažké rozhodnúť, či patria výlučne k typu Cenadu Mare, alebo veľmi príbuznému typu Uioara 8 a podľa môjho názoru aj typu Uioara 9 - Sălard 2. Na túto skutočnosť upozornila aj M. Novotná (Furmánek/Novotná 2006, 97).

Dlhšie časové obdobie, v ktorom sa požívali sekery typu Cenade Mare, dokladajú v Maďarsku ďalšie artefakty tohto typu z depotov z Hajdúszovát, Mezőkövesd a Nádudvar II-Halomzug. Datované sú do horizontu Hajdúböszörmény, stupeň B VIa (Mozsolics 2000, 49, 56-59, tab. 39: 6; 53: 12; 57: 13).

Kosák č. 2. Po stranách rukoväti kosáka sú dve rebrá, z ktorých vonkajšia plynule oblúkom prechádza do chrbtovej oblasti, vnútorná pokračuje po dolnej časti čepele a končí tesne pred jej vrcholom. Na rozhraní jazykovitej rukoväti a chrbtovej časti čepele bol pôvodne umiestnený postranný výčnelok, ktorý chýbal už pri tezaurovaní depotu. Koniec rukoväti je odlomený (tab. II: 4a-c; V: 3). Zdá sa však, že ukončenie bázy bolo klinovite, alebo skôr oblúkovite ukončené (pozri foto, kresba to nevystihuje). Hodnotený exemplár na základe uvedených morfológických znakov spĺňa základné kritériá na zaradenie k typu Uioara 9 - Sălard 2 (Petrescu-Dîmbovița 1978, 42, tab. 13A). Podľa charakteristiky M. Novotnej kosáky uvedeného typu majú krátku jazykovitú rukoväť (Furmánek/Novotná 2006, 95). Náš kosák evidentne túto podmienku nespĺňa, pretože pôvodnú dĺžku jeho rukoväti nie je možné označiť za krátku. V súvislosti s touto diskrepanciou poukazujem na myšlienku M. Novotnej, ktorú som citoval v úvode analýzy sekier (pozri hore; Furmánek/Novotná 2006, 97).

Kosáky tohto typu sa najhojnejšie objavujú v stupni Gyermely, resp. v stupni Hajdúböszörmény, hoci kosáky z hromadného nálezu zo sídliskového areálu čakanskej kultúry v Chlabe na Slovensku patria vôbec k najstarším exemplárom (Furmánek/Novotná 2006, 95, 96, tab. 25: 420, 421; 26: 422). Depoty z Dévaványa II, Hajdúsámson IV a Nádudvar-Halomzug v Maďarsku obsahujú dobré analógie k typu Uioara 9 - Sălard 2. Všetky tri hromadné nálezy sú zaradené do stupňa Hajdúböszörmény (Mozsolics 2000, 41, 42, 48, 49, 57-59, tab. 25: 4; 38: 9; 57: 10). Podobne aj na území Sedmohradska ich hojný výskyt sa viaže na stupeň Moigrad, menej početnejšie sú v stupňoch Suseni a Fizeșu Gherlii, v ktorých definitívne končí ich výskyt (Petrescu-Dîmbovița 1978, 54, tab. 13A). Na Zakarpatskej Ukrajine sa typ Uioara 9 vyskytol v jedinom depote z Beregova IV, ktorý je synchronizovaný zo stupňom Suseni, teda so stupňom HA2 (J. Kobal' 2000, 46, 74, tab. 46: B7). Pomerne veľmi dobrú paralelu k nášmu kosáku predstavuje exemplár zo síce neistého depotu označeného ako Transilvanien IV, ktorý je však datovaný do stupňa Moigrad (Petrescu-Dîmbovița 1978, 43, 158, tab. 13A: 1103; 277b: 3).

Záverom analýzy kosákov z Nitrianskej Blatnice možno konštatovať, že sa v rámci relatívnej chronológie hlásia na záver stupňa HA2, s najväčšou pravdepodobnosťou však do úvahy prichádza skôr stupeň HB1. Uprednostnenie tohto mladšieho stupňa podporuje zistenie, že niektoré charakteristické artefakty z depotov pôvodne zaradených do stupňa Geyermely (*Mozsolics 1985*) boli deponované až v mladšom stupni popolnicových polí (*Hansen 1994, 397-405*). Explicitne to potvrdila aj M. Novotná pri hodnotení kosákov z depotu v Trenčianskych Bohuslaviciach, ktorá zistila, že presné časové ohraničenie horizontu Trenčianske Bohuslavice a tým aj kosákov radených do tohto časového úseku nie je možné. Dlhodobé prežívanie mnohých typov predmetov neposkytuje žiadnu možnosť na presnejšiu definíciu chronologických stupňov (*Furmánek/Novotná 2006, 99, 100*).

Nákrčníky č. 8-16. Depot obsahuje deväť tordovaných nákrčníkov nerovnakej veľkosti a váhy (viď tabuľu 1), ktoré boli zrejme vyhotovené odlievaním do stratených foriem. Šesť nákrčníkov je ukončených očkami: č. 2-4 (tab. III: 1, 5, 2; V: 9, 10; VI: 4), č. 5 (tab. VI: 3; IV: 2) a č. 8, 9 (tab. III: 4; IV: 1; VI: 6, 2), pričom dvom exemplárom sa zachovalo iba po jednom očku v dôsledku odlomenia jedného konca: č. 2 a 3 (tab. III: 1, 5; V: 9, 10). Tri nákrčníky majú obidva konce odlomené, ale oprávnené treba predpokladať, že hladké konce tyčínok boli ukončené očkami. Svedčia o tom čerstvé lomy na nákrčníkoch č. 1 a 7 (tab. II: 5; IV: 3; V: 6; VI: 1), ale aj na jedincoch č. 2 a 3. Čerstvé lomy svedčia o neodbornom a necitlivom vyberaní predmetov z miesta uloženia depotu. Exemplár č. 6 má odlomené konce patinované, čo svedčí o poškodení v minulosti, už v dobe deponovania pokladu (tab. III: 3; VI: 5). Všetky nákrčníky majú jednosmerné tordovanie.

Pokiaľ sa zohľadnia rozmery jednotlivých exemplárov, je možné ich rozdeliť do troch skupín (viď tabuľu 1). Do prvej skupiny patrí nákrčník č. 6, ktorý je rozmermi najmenší a aj z hľadiska hmotnosti najľahší. Do druhej skupiny by patrili nákrčníky č. 3, 5, 7 a 9. Ich rozmery aj hmotnosť je rozdielna, ale jednoznačne sa vydeľujú od tretej skupiny, ktorých hmotnosť presahuje cez 100 g, s výnimkou exemplára č. 4, ktorého hmotnosť činí takmer 100 g. Ich maximálne rozmery sa pohybujú od vyše 20 cm až po 17,5 cm. Do tretej skupiny sa potom ešte zaraďujú nákrčníky č. 1, 2 a 8.

Číslo nákrčníka	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Rozmery v cm	20,4 x 19,21	18,8 x 18,5	14,5 x 12,5	17,5 x 16,5	14,7 x 14,6	12 x 11	15,9 x 13,6	18,0 x 17,9	15,2 x 14,1
Hmotnosť v gramoch	128,649	110,013	70,683	97,345	52,274	39,472	38,866	121,977	51,281

Tabela č. 1. Korelačná tabuľka rozmerov a hmotnosti nákrčníkov.

Tabelle Nr. 1. Korrelationstafel der Maße und Gewichte der Halsringe.

Tretia skupina by podľa tvaru mala reprezentovať typ tordovaných nákrčníkov s očkom, ktorých telo tyčinky je tenké až gracilné, čo ale presne nezodpovedá našich exemplárom (*Novotná 1984, 30-32*). Do tejto spomenutej skupiny by sa s určitou opatrnosťou mohli priradiť síce rozmermi menšie, ale vzhľadom na veľkosť profilu tyčinky a výrazné tordovanie aj exempláre č. 5 a 9. Podobné analogické tvary sa nachádzajú v depote bronzov, nájdených na východnom úpätí výšiny Holík v katastri obce Počúvadlo. Hromadný nález je zaradený do horizontu Sitno (*Novotná 1984, 31, 34, tab. 39: 253, 254*). Dobrou paralelou je aj exemplár z neistého depotu z bývalej župy Gemer, ktorý má koncové partie zdobené zväzkami rýh, obdobne ako fragment nákrčníka z hrobu 326 z Chotína II, ktorý je keramikou datovaný do stupňa HA2, hoci na jeho mladšie časové zaradenie poukazuje ihlica s guľovitou a plasticky zdobenou hlavicou, príbuzná ihliciam typu Banka (*Novotná 1984, 32, tab. 40: 258, 259*). Takto zdobené nákrčníky predstavujú variant so zdobenými koncami, ku ktorému treba priradiť nákrčník č. 3 a pravdepodobne aj č. 9. Ostatné dva nákrčníky – č. 6 a 7 – treba hodnotiť spolu s ostatnými už vymenovanými. Keďže očká na odlomených koncoch sa len predpokladajú, nie je možné ich s istotou priradiť ku konkrétnej skupine alebo variantu.

Vhodné analogické tvary k hodnoteným nákrčníkom sa nachádzajú v širšom regióne stredného Podunajska, prípadne v oblasti Karpatskej kotliny. Dobrými paralelami sa javia nákrčníky z depotu z horizontu Klentnice v Zastávke na Morave, ktoré však majú konce plocho roztepané a zvinuté do očka (*Salaš 2005, 469, tab. 466: 1-3*). Z Maďarska sú známe adekvátne exempláre z depotov z katastra obcí Bükkaranyos, Bükkszentlászló a Kenderes, ktoré sprievodné nálezy zaraďujú do horizontov Bükkszentlászló a z posledne uvedenej lokality do horizontu Hajdúböszörmény (*Mozsolics 2000, 36, 37, 53, tab. 5: 3, 4; 6: 1; 49: 1-3*). Okrem bronzových depotov porovnateľné nákrčníky sa našli aj v urnovom hrobe č. 3/1916 na pohrebisku vo Velikej Gorici v severnom Chorvátsku, ktorý je datovaný do stupňa IV (*Vinski-Gasparini 1973, 221, tab. 104: 20*).

Zo stručného prehľadu analogických tvarov vyplýva, že sa vyskytujú v dlhšom časovom úseku od stupňa HA2 až po stupeň HB3. Všeobecne však jednosmerne tordované nákrčníky s očkami na koncoch nie sú chorologicky a ani chronologicky nijako preukazné, na čo poukázali viacerí autori (*Novotná 1984, 3; Salaš 2005, 76, tu pozri ďalšiu literatúru*). Prakticky sa vyskytujú už od staršieho stupňa popolnicových polí, v hojnom počte sa nachádzajú v ich strednom stupni a v takmer nezmenenej forme prechádzajú do neskorého stupňa popolnicových polí. Napriek tomu, že časové hranice výskytu niektorých nákrčníkov nie je vždy možné zistiť (*Novotná 1984, 3, 4*), nákrčníky z Nitrianskej Blatnice datujeme do stupňa HB1 i vzhľadom na ďalšie sprievodné predmety, ktoré boli podrobené analýze.

Tab. VI. Nitrianska Blatnica, okr. Topoľčany. Poloha „Kozí chrbát“. 1-6 – nákrčníky č. 14, 16, 12, 11, 13, 15 v opise predmetov. Rôzne veľkosti.

Taf. VI. Nitrianska Blatnica, Bez. Topoľčany. Lage „Kozí chrbát“. 1-6 – Halsringe Nr. 14, 16, 12, 11, 13, 15 in Beschreibung der Gegenstände. Verschiedene Maße.

Záverčné vyhodnotenie

Predložený hromadný nález bronzových predmetov z Nitrianskej Blatnice, ktorý obsahuje 16 predmetov, treba považovať za uzavretý nálezový celok. Podľa výpovede lesných robotníkov, o ktorých hodnovernosti nie je dôvod pochybovať, sa depot našiel v plytkej jame s rozmermi max. 100 x 100 cm pod koreňovým systémom vyvráteného duba v polohe Kozí chrbát (obr. 2). Prvé predmety sa údajne začali objavovať len 10 cm pod povrchom terénu a ďalšie sa nachádzali až do hĺbky cca 80 cm. Jednotlivé bronzové predmety boli vraj poukladané cez seba, resp. na sebe, presné zoradenie predmetov od prvého výskytu až po posledný nález si už nálezcovia nepamätali. Ďalšie podrobnejšie nálezové okolnosti nie sú už známe. V mieste nálezu, resp. v jame, v ktorej boli bronzové predmety uložené, sa nenašla keramika ani žiadne zvyšky organickej hmoty. Nie je preto známe, či bronzové predmety boli uložené do zeme iba voľne, alebo boli vložené do nám neznámej schránky alebo obalu.

Autor príspevku v roku 2006 vykonal na mieste nálezu v lesnom poraste povrchový prieskum a obhliadku celého blízkeho okolia s cieľom zistiť ďalšie nálezové okolnosti depotu. V ešte obnaženej jame, z ktorej sa depot vyzdvihol, sa už nenachádzali žiadne ďalšie nálezy. Žiaľ, detektor kovov som nemal k dispozícii. Či sa v najbližšom okolí nálezu bronzov nachádza praveké osídlenie, alebo či bol depot uložený mimo sídliskovej aglomerácie, prieskum a obhliadka terénu vzhľadom na hustý trávnatý porast v lese nepriniesli v tomto smere žiadne zistenia.

Obec Nitrianska Blatnica sa z topografického hľadiska nachádza v Bojnianskej pahorkatine a čiastočne v pohorí Považský Inovec. Miesto nálezu depotu bronzových predmetov, ako už bolo uvedené, však leží na juhovýchodných svahoch Považského Inovca, presnejšie v oblasti Kraľčích vrchov, cca 800 m juhozápadne od výšiny Marhát a približne 450 m smerom na sever od známej archeologickej lokality s rotundou sv. Juraja v polohe Jurko (kóta 748 m. n. m.; Mazúr/Lukniš 1980, 22, 24, 26, mapa č. 2). V súčasnosti sa v blízkosti hromadného nálezu nenachádza žiadny vodný zdroj.

Depot obsahuje 16 predmetov, z toho deväť otvorených liatych nákrčníkov rôznej veľkosti s nepravým tordovaním a so stočenými očkami na koncoch, dva kosáky s jazykovitou rukoväťou a postranným gombíkovitým výčnelkom typu Uioara 9 - Sălard 2 a Cenadu Mare, jednu sekerku s tuľajkou a postranným uškom, jedno dláto s tuľajkou, dva tyčinkovité špirálovité náramky s geometrickou rytou výzdobou a jeden plechový špirálovitý náramník bez výzdoby. Predmety sú re-

latívne dobre zachované, s výnimkou recentného poškodenia nákrčníkov a pokryté sú väčšinou svetlozelenou ušľachtitou patinou. Na niektorých miestach povrch nálezov poškodila divoká patina.

V priebehu analýzy jednotlivých predmetov s cieľom upresniť detailnejšie časové postavenie samotného depotu v rámci relatívnej chronológie sa zistilo, že všetky artefakty sa vyskytujú v dlhšom časovom diapazóne, pričom takmer ani jeden sa nedal jednoznačne zaradiť do jedného, presne vymedzeného stupňa. Za výnimku treba označiť špirálovitú náramenicu (tab. I: 2; V: 5), pretože väčšina relevantných analógií bola zaradená do mladšieho stupňa obdobia popolnicových polí. Napr. na Morave náramenice z lokalít Dubany, Křenůvky, Malhostovice 1, Štramberk 3 a 4 a Zastávky patria do horizontu Křenůvky, resp. Klentnice, t. z. do stupňa HB1, podobne z Maďarska z Taktakenéz (*Kemenczei 1984*) a z Mezőkövesd pochádzajú z horizontu Hajdúböszörmény. Naproti tomu náramenice z Komjatnej zo Slovenska a z Maďarska patria jednak horizontu Komjatná a Bükkszentlászló a šperk z obce Zádveřice z Moravy do horizontu Boskovice, teda do stupňa HA2, HB2 a HB3 (*Mozsolics 2000; Novotná 1970a; Salaš 2005*).

Pri náramkoch z tyčinky plankovexného profilu sa konštatovalo, že úplne analogické tvary s rovnakou výzdobou sa k náramkom z N. Blatnice nepodarilo zistiť. Vhodnú paralelu však predstavuje náramok č. 5 z depotu na hradisku lužickej kultúry zo Sitna s podobnou výzdobou, datovaný do stupňa HB1 (*Ožďáni/Žebrák 2017*, tab. II: 7a-b; IV: 5). Ďalšie špirálovite stočené a nezdobené náramky z Kecelu, Kom. Bács-Kiskun v Maďarsku a zdobené dva kusy zo Šarengradu, Gem. Ilok, Kreis Vukovar z Chorvátska, ktoré predstavujú nie celkom identickú paralelu k našim hodnoteným náramkom, sú sprievodnými nálezmi datované do horizontu depotov Bükkszentlászló a na koniec fázy V. doby bronzovej, resp. až na počiatok stupňa HC (*Kemenczei 2005*, 134.; *Mozsolics 2000*, 52, 53; *Vinski-Gasparini 1973*, 220; 1983, 666, 667). Náramky zo Šarengradu sú tiež zdobené jemne rytými zväzkami vertikálnych línií a skupinami krátkych rýh, šikmých vrypov a jednoduchých lomeníc, podobne ako naše náramky. Takáto výzdoba je charakteristická pre obdobie neskorej doby bronzovej, podobne ako aj plankovexné profily náramkov (*Kytlicová 2007*, 62; *Salaš 2005*, 86).

K dlátu s tuľajkou, zdobeného rebrovitým vzorom sa z hľadiska výzdoby k nášmu exempláru nepodarilo nájsť vhodnú paralelu v širšej oblasti Karpatskej kotliny. Na Slovensku sú zo zdobených dlát bezpečne datované len 2 kusy. Ide o dláto z Bratislavy zo stupňa Jenišovice-Rohod, druhý exemplár je zo sídliska čakanskej kultúry v Šarovciach (*Novotná 1970b*, 70, 71). Tiež je známe, že všetky typy dlát s tuľajkou sú všeobecne tak z chronologického, ako aj chorologického hľadiska málo citlivé (*Říhovský 1992*, 271; *Salaš 2005*, 47).

O. Kytlicová sa však domnieva, že výzdobu dlát je možné považovať za jediný určujúci a do istej miery tak chronologicky, ako aj chorologicky vyhodnotiteľný znak. Konštatovala, že výzdoba niektorých dlát v Karpatskej kotline v tvare zavesených rebrovitých uhlov (v tvare V) bola prevzatá z ornamentiky súvekových sekier (*Kytlicová 2007*, 142). Táto myšlienka sa využila na jemnejšie časové zaradenie dláta na základe výzdoby rebrovitých líšt, ktoré vytvárajú tvar písmena „V“ a „Y“. Dôležitá je skutočnosť, že sekery s rebrovitou výzdobou v podobe písmena „Y“ sú zastúpené predovšetkým v bronzových depotoch z obdobia stredných popolnicových polí (*Novotná 2001*, 371), resp. sú dominujúce v horizonte depotov Gyermely (*Mozsolics 1985*, 36). Na základe obdobnej výzdoby sekery možno datovať do stupňa Trenčianske Bohuslavice, hoci nie je úplne vylúčený aj ich mladší pôvod, späť so stupňom HB1.

Podľa triedenia M. Novotnej zodpovedá naša sekera s tuľajkou najlepšie variantu sekier s uškom a bohatou plastickou lištovitou alebo rebrierkovitou výzdobou (*Novotná 1970b*, 83). Zdobená je rebrovitými lištami, z ktorých dve tvoria písmeno „Y“. Tento motív je typický predovšetkým pre sekery zaraďované do stredného stupňa popolnicových polí, teda do stupňa HA2 (*Salaš 2005*, 41), resp. podľa A. Mozsoliceovej do horizontu Gyermely (*Mozsolics 1985*, 36). S. Hansen sa však domnieva, že treba prehodnotiť dobu deponovania artefaktov z horizontu Gyermely, pretože časť predmetov z tohto horizontu kladie do stupňa HB1 (*Hansen 1994*, 397-405). Opierajúc sa o vhodné analógie sekier uvedených v analýze, ich možno s najväčšou pravdepodobnosťou datovať na koniec stupňa HA2, skôr však na počiatok stupňa HB1.

Kosák č. 1 spĺňa na základe morfológických znakov kritéria na zaradenie k typu Cenadu Mare (*Petrescu-Dîmbovița 1978*, 44; *Furmánek/Novotná 2006*, 97). Sekery tohto typu sa v Maďarsku najhojnejšie objavujú v horizontoch Gyermely, resp. Hajdúböszörmény, v Rumunsku v stupni Moigrad, menej početnejšie sú v stupňoch Suseni a Fizeșu Gherlii (*Mozsolics 2000; Petrescu-Dîmbovița 1978*). Na Morave je najlepšou analógiou kosák z depotu zo Služína, ktorý patrí do IV. skupiny kosákov podľa J. Říhovského (1989, 64). Depot je datovaný do horizontu Křenůvky (*Salaš 2005*).

Kosák č. 2 spĺňa na základe morfológických znakov kritéria na zaradenie k typu Uioara 9 - Sălard 2 (*Petrescu-Dîmbovița 1978*, 42, tab. 13A). Kosáky tohto typu sa v Maďarsku najhojnejšie objavujú v stupni Gyermely, resp. v stupni Hajdúböszörmény (*Mozsolics 2000*). Napriek tomu kosáky z hromadného nálezu zo sídliskového areálu čakanskej kultúry v Chľabe na Slovensku patria vôbec k najstarším exemplárom (*Furmánek/Novotná 2006*). Na území Sedmohradska ich hojný výskyt sa viaže na stupeň Moigrad, menej početnejšie sú v stupňoch Suseni a Fizeșu Gherlii, v ktorých postupne zanikajú (*Petrescu-Dîmbovița 1978*, 54, tab. 13A).

Z podrobnej analýzy kosákov z Nitrianskej Blatnice vyplynulo, že ich treba v rámci relatívnej chronológie zaradiť na záver stupňa HA2, s najväčšou pravdepodobnosťou skôr však do úvahy prichádza stupeň HB1.

Deväť tordovaných nákrčníkov nerovnakej veľkosti a váhy (viď tabelu 1) boli zrejme vyhotovené odlievaním do stratených foriem. Podľa tvaru by mali reprezentovať typ tordovaných nákrčníkov s očkom, ktorých telo tyčinky je tenké až gracilné, čo ale presne nezodpovedá tyčinkám našich exemplárov, ktoré sú masívnejšie a hrubšie (*Novotná 1984*, 30-32).

Podobné analogické tvary sa vyskytli vo viacerých depotoch z Počúvadla a z bývalej župy Gemer, ako aj na pohrebisku v Chotíne II v urnovom hrobe č. 326, ktoré sú datované od stupňa HA2 až po stupeň HB3 (Novotná 1984). V širšom regióne stredného Podunajska sú v depotoch datované od stupňa HB1 až po HB3 (Mozsolics 2000, 36, 37, 53; Salaš 2005, 469). Dobrá analógia sa našla v severnom Chorvátsku na urnovom pohrebisku vo Velikej Gorici, datovaná do stupňa IV (Vinski-Gasparini 1973, 221).

Nákrčníky tohto typu sa vyskytujú v dlhšom časovom úseku od stupňa HA2 až po stupeň HB3. Napriek tomu, že časové hranice výskytu niektorých nákrčníkov nie je vždy možné zistiť (Novotná 1984, 3, 4), exempláre z Nitrianskej Blatnice datujeme do stupňa HB1 i vzhľadom na ďalšie sprievodné predmety, ktoré boli podrobené analýze.

Po celkovom zvážení výsledkov analýz predmetov z depotu v Nitrianskej Blatnici konštatujem, že ako celok ho jednoznačne datujem do počiatku neskorej doby bronzovej, teda do stupňa HB1.

Záverom je potrebné odpovedať na otázku z akých dôvodov bol tento hromadný nález deponovaný v priestore, ktorý je už dnes neosídlený a pustý. V tejto súvislosti možno poukázať na skutočnosť, že miesto nálezu sa nachádza cca 800 m juhozápadne od výšiny Marhát (kóta 748 m n. m.) a od známej archeologickej lokality s rotundou sv. Juraja v polohe Jurko, približne 450 m smerom na sever. (Mazúr/Lukniš 1980, 22, 24, 26 mapa č. 2).

Výšina Marhát je už dlhšiu dobu známa ako archeologická lokalita. Na jej vrchole sa nachádza hradisko lužickej kultúry, z ktorého pochádzajú nálezy z rôznych období (Jakubčinová 2008, 51-63; Klčo 1995, 135-138; Veliáčik/Romsauer 1994, 127, 128). Hradisko nebolo doteraz systematicky skúmané a preto nie je známa doba jeho vybudovania. Bolo opevnené valom, v ktorom sa zisťovacím výskumom zistila aj kamenná deštrukcia (Klčo 1995, 136). Keramický materiál, ako aj niekoľko bronzových predmetov umožňujú trvanie hradiska spájať s neskorou dobou bronzovou až dobou halštatskou. Je mimoriadne zaujímavé, že na vrchu Kameň pod vrcholom Marhátu sa našli najmenej tri ďalšie bronzové depoty (Pieta 2017, 13, 15), ich časové zaradenie ostáva zatiaľ neznáme. Tento údaj stavia aj náš depot do iného svetla. Je zrejmé, že nepochybne súvisí s osídlením hradiska na vrchu Marhát. Okrem tohto je nutné si uvedomiť, že v neskorej dobe bronzovej a zrejme aj v dobe halštatskej priestor v bližšom okolí hradiska z južnej strany a aj zo strany smerom do údolia Váhu bol intenzívne osídlený ľuďmi lužickej kultúry (Klčo 1995, 138; Oždáni 2007, 154, 155; Ruttkay 2006, 195, 196). V tomto priestore aj v praveku existovali komunikačné trasy, ktoré viedli práve cez oblasť Marhátu a ktoré spájali Považie s Ponitím (Ruttkay 2006, 196, obr. F1).

Záverom možno konštatovať, že uloženie depotu, v tomto dnes opustenom priestore súviselo najskôr s obchodnými trasami, i keď nie je vylúčené, že išlo o obeť. V tejto súvislosti treba zdôrazniť skutočnosť, že s výnimkou dvoch náramkov boli ostatné predmety poškodené už v dobe uloženia do zeme. Kosáky, náramenica a nákrčník č. 6 mali odložené jednotlivé časti, sekera a nákrčníky č. 3-7 a 9 neboli dokonale odliate, poškodenú mali výzdobu, resp. na max. oblúku tordovanej tyčinky bola natavená hrudka bronzoviny. Rebrovitá výzdoba dláta z druhej strany bola značne redukovaná a nejasná. Je možné, že pre obeť sa využili už väčšinou nefunkčné predmety, i keď mohli byť aj majetkom jednotlivca a uschovávané ako cenná surovina, určená na pretavenie. Hromadný nález z Nitrianskej Blatnice, ktorý patrí nepochybne ľuďom lužickej kultúry, v každom prípade významne prispieva k poznaniu tohto zatiaľ málo prebádaného mikroregiónu.

LITERATÚRA

- Furmánek/Novotná 2006 – V. Furmánek/M. Novotná: Die Sichel in der Slowakei. PBF XVIII/6. Stuttgart 2006.
- Hansen 1994 – S. Hansen: Studien zu den Mettaldeponierungen während der älteren Urnenfelderzeit zwischen Rhônetal und Karpatenbecken. Teil 1, 2. Bonn 1994.
- Jakubčinová 2008 – M. Jakubčinová: Ojedinelé nálezy z vrchu Marhát. Štud. Zvesti AŮ SAV 44, 2008, 51-63.
- Kemenczei 1984 – T. Kemenczei: Die Spätbronzezeit Nordostungarns. Budapest 1984.
- Kemenczei 2005 – T. Kemenczei: Funde ostkarpatenländischen Typs im Karpatenbecken. PBF XX/10. Stuttgart 2005.
- Klčo 1995 – M. Klčo: Zisťovací archeologický prieskum v polohe Marhát v Moravanoch nad Váhom. In: Balneol. Sprav. 23, 1995, 135-145.
- Kobal' 2000 – J. Kobal': Bronzezeitliche Depotfunde aus Transkarpatien (Ukraine). PBF XX/4. Stuttgart 2000.
- Kytlicová 2007 – O. Kytlicová: Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen. PBF XX/12. Stuttgart 2007.
- Mazúr/Lukniš 1980 – E. Mazúr/M. Lukniš: Regionálne geomorfologické členenie SSR. Krásy Slov. 55, 1/80, 1980, 20-26.
- Mozsolics 1985 – A. Mozsolics: Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte Aranyos, Kurd und Gyermely. Budapest 1985.
- Mozsolics 2000 – A. Mozsolics: Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte Hajdúböszörmény, Románd und Bük-szentlászló. Kiel 2000.
- Novotná 1970a – M. Novotná: Die Bronzehortfunde in der Slowakei. Bratislava 1970.
- Novotná 1970b – M. Novotná: Die Äxte und Beile in der Slowakei. PBF IX/3. München 1970.
- Novotná 1984 – M. Novotná: Die Halsringe und Diademe in der Slowakei. PBF XI/4. München 1984.
- Novotná 2001 – M. Novotná: K depotom horizontu Gyermely v Karpatskej kotline. Pravěk N. Ř. 2000/10, 2001, 365-377.

- Ožďáni 2006* – O. Ožďáni: Depot bronzových predmetov z neskorej doby bronzovej z Nitrianskej Blatnice. AVANS v roku 2004, Nitra 2006, 156, 157.
- Ožďáni 2007* – O. Ožďáni: Sídliisko lužickej kultúry z Nitrianskej Blatnice. AVANS v roku 2005, Nitra 2007, 154-156.
- Ožďáni/Žebrák 2017* – O. Ožďáni/P. Žebrák: Depot bronzových predmetov z hradiska lužickej kultúry na Sitne. Slov. Arch. 65, 2017, 237–277.
- Petrescu-Dîmbovița 1978* – M. Petrescu-Dîmbovița: Die Sichel in Rumänien. PBF XVIII/1. München 1978.
- Petrescu-Dîmbovița 1998* – M. Petrescu-Dîmbovița: Der Arm-und Beinschmuck in Rumänien. PBF X/4. Stuttgart 1998.
- Pieta 2017* – K. Pieta: Včasnostredoveké mocenské centrum Bojná - výskumy v rokoch 2007-2013. In: K. Pieta/Z. Robak (ed.): Bojná 2. Nové výsledky výskumov včasnostredovekých hradísk. Nitra 2017, 11-51.
- Říhovský 1989* – J. Říhovský: Die Sichel in Mähren. PBF XVIII/3. München 1989.
- Říhovský 1992* – J. Říhovský: Die Äxte, Beile, Meißel und Hämmer in Mähren. PBF IX/17. Stuttgart 1992.
- Ruttkay 2006* – A. T. Ruttkay: Významné archeologické lokality z včasného stredoveku v oblasti Považského Inovca. In: K. Pieta/A. Ruttkay/M. Ruttkay (ed.): Bojná. Hospodárske a politické centrum Nitrianskeho kniežatstva. Nitra 2006, 191-201.
- Salaš 2005* – M. Salaš: Bronzové depoty strední až pozdní doby bronzové na Moravě a ve Slezsku. I–II. Brno 2005.
- Veličák/Romsauer 1994* – L. Veličák/P. Romsauer: Vývoj a vzťah osídlenia lužických a stredodunajských polnicových polí na západnom Slovensku. Katalóg. Nitra 1994.
- Vinski-Gasparini 1973* – K. Vinski-Gasparini: Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj. Zadar 1973.
- Vinski-Gasparini 1983* – K. Vinski-Gasparini: Ostave s podrucja kulture polja sa žarama. In: B. Čović (Red.): Praistorija Jugoslavenskih zemalja IV. Bronzano doba. Sarajevo 1983.

HORT VON BRONZEGEGENSTÄNDEN AUS NITRIANSKA BLATNICA

ONDREJ OŽĎÁNI

Der Bronzehort aus Nitrianska Blatnica, Bez. Topoľčany (Abb. 1), welcher 16 Gegenstände enthält, muss man für einem geschlossenen Fundkomplex halten. Nach Aussage von Waldarbeitern wurde der Hort in einer seichten Grube mit den Maßen 100 x 100 cm unter den Wurzeln eines entwurzeltten Baumes in der Flur Kozí chrbát gefunden (Abb. 2). Die ersten Gegenstände fingen an nur 10 cm unter der Terrainoberfläche zu erscheinen und weitere befanden sich in der Tiefe von bis etwa 80 cm. Einzelne Bronzen wurden übereinander, bzw. aneinander niedergelegt. Die genaue Formierung der Gegenstände seit dem ersten Vorkommen bis zum letzten Fund hatten sich die Finder schon nicht gemerkt. Weitere Fundumstände sind unbekannt. In der lehmigen Liege, in der die Bronzegegenstände niedergelegt wurden, konnte keine Keramik und auch keine organischen Reste gefunden werden. Es ist daher nicht bekannt, ob die Gegenstände in die Erde nur frei gelegt wurden, oder sie in einem uns unbekanntem Behälter oder eine Hülle hineingelegt wurden.

Der Autor des Beitrags realisierte im Jahr 2009 am Fundort eine Oberflächenbegehung und Besichtigung der ganzen nahen Umgebung mit dem Ziel weitere Fundumstände des Hortes feststellen. In der noch entblößten Grube, von welcher der Hort hervorgehoben wurde, befanden sich leider keine weiteren Funde. Leider hatte er ein Metallsuchgerät nicht zur Verfügung. Ob sich in weiterer Umgebung des Bronzehortes eine urgeschichtliche Besiedlung befindet, oder der Hort außer der Siedlungsagglomeration deponiert wurde, die Begehung und Terrainbesichtigung erbrachten hinsichtlich des dichten Grasbewuchses im Wald keine weiteren Feststellungen.

Das Dorf Nitrianska Blatnica befindet sich aus topographischer Sicht im Bojná Hügelland und teilweise im Gebirge Považský Inovec. Der Fundplatz des Hortes von Bronzegegenständen liegt an den südöstlichen Hängen von Považský Inovec, genauer im Gebiet der Krahule Berge, etwa 800 m südwestlich von der Anhöhe Marhát und etwa 450 m nördlich von der bekannten archäologischer Fundstelle mit der Rotunde des hl. Georg in der Flur Jurko (Kote 748 m n. m.; *Mazúr/Lukniš 1980*, 22, 24, 26 mapa č. 2). In der Gegenwart befindet sich in der Nähe des Hortes keine Wasserquelle.

Der eigentliche Hort beinhaltet 16 Gegenstände, davon neun offene gegossene Ösenhalsringe verschiedener Größe mit unechter Tordierung und mit eingedrehten Ösen an den Enden, zwei Sichel mit zungenförmigen Griff und seitlichen knopfförmigen Vorsprung vom Typ Cenadu Mare und Uioara 9 - Sälard 2, ein Tüllenbeil mit seitlicher Öse, ein Tüllenmeißel, zwei stabförmige Spiralarmsringe mit graviertem Verzierung und ein spiralförmiger Oberarmring aus Blech ohne Verzierung. Die Gegenstände sind relativ gut erhalten, mit Ausnahme der rezenten Beschädigung der Halsringe, wobei ihre Oberfläche meistens durch eine hellgrüne edle Patina bedeckt ist. An einigen Stellen beschädigte die Oberfläche der Funde eine wilde Patina.

Im Laufe der Analysen einzelner Gegenstände aus der Kollektion des Hortes mit dem Ziel die detailliertere Zeitstellung des eigentlichen Hortes zu präzisieren wurde im Rahmen der relativen Chronologie festgestellt, dass alle Artefakte in einem längeren zeitlichen Diapason vorkommen, wobei man fast keines davon in eine genau begrenzte Stufe eindeutig einordnen kann. Für eine Ausnahme muss man den Spiraloberarmring bezeichnen (Taf. I: 2; V: 4), da der Großteil der relevanten Vergleichsfunde in die jüngere Stufe der Urnenfelderzeit eingeordnet war. Z. B. in Mähren gehören die Spiraloberarmringe von den Fundstellen Dubany, Křenůvky, Malhostovice 1, Štramberk 3 und 4 und Zastávky in den Horizont Křenůvky, bzw. Klentnice, das heißt in die Stufe HB1, ähnlich stammen solche Funde aus Ungarn aus Taktakenéz (*Kemenczei 1984*) und aus Mezőkövesd vom Horizont Hajdúböszörmény. Im Gegenteil dazu gehören die Spiraloberarmringe aus Komjatná aus der Slowakei und die Spiraloberarmringe aus Ungarn einerseits zum Horizont Komjatná und Bükkszentlászló und der Schmuck vom Dorf Zádveřice aus Mähren in den Horizont Boskovice, also in die Stufen HA2, HB2 a HB3 (*Mozsolics 2000, Novotná 1970a, Salaš 2005*).

Bei Armringen vom Stäbchen plankonvexen Profils wurde konstatiert, das völlig analogische Formen mit gleicher Verzierung zu den Armringen aus Nitrianska Blatnica es nicht feststellen gelang. Eine passende Parallele stellt aber der Armring Nr. 5 vom Hort vom Burgwall der Lausitzer Kultur aus Sitno mit ähnlicher Verzierung dar, der in die Stufe HB1 datiert wird (*Ožďáni/Žebrák 2017, tab. II: 7a-b; IV: 5*). Weitere spiralförmige unverzierte Armringe aus Kecel, Kom. Bács-Kiskun in Ungarn und zwei verzierte Exemplare aus Šarengrad, Gem. Ilok, Kreis Vukovar aus Kroatien, die nicht eine ganz identische Parallele zu den bewerteten Armringen vorstellen, sind Begleitfunde die in dem Horizont der Horte Bükkszentlászló und ans Ende der Phase V. der Bronzezeit, bzw. erst an den Anfang der Stufe HC gehören (*Kemenczei 2005, 134; Mozsolics 2000, 52, 53; Vinski-Gasparini 1973, 220; 1983, 666, 667*). Die Armringe aus Šarengrad sind auch durch feine gravierte Bündel von vertikalen Linien und von Gruppen kurzer Rillen, schräger Kerben und einfacher Faltenlinien verziert, ähnlich wie die Armringe aus Nitrianska Blatnica. Eine solche Verzierung ist für die späte Bronzezeit charakteristisch, ähnlich wie die plankonvexen Profile der Armringe (*Kytlicová 2007, 62; Salaš 2005, 86*).

Zum Tüllenmeisel, durch rippenförmige Muster verziert, ist es vom Blickpunkt der Verzierung nicht gelungen eine passende Analogie im breiteren Gebiet des Karpatenbeckens zu finden. In der Slowakei sind von den verzierten Meisel nur zwei Exemplare sicher datiert. Es handelt sich um einem Meisel aus Bratislava von der Stufe Jenišovice-Rohod, das zweite Artefakt stammt von der Siedlung der Čakanská Kultur aus Šárovce (*Novotná 1970b, 70, 71*). Es ist auch bekannt, dass alle Tüllenmeisel allgemein so von chronologischen wie auch chorologischen Gesichtspunkt wenig empfindlich sind (*Říhovský 1992, 271; Salaš 2005, 47*).

O. Kytlicová vermutet aber, dass man die Verzierung der Meisel de facto für das einzige bestimmende und in gewisser Weise so chronologisch, wie auch chorologisch bestimmendes Merkmal betrachten kann. Sie konstatierte, dass die Verzierung einiger Meisel im Karpatenbecken in Form von eingehängten rippenförmigen Winkeln (in V-Form) von der Ornamentik der gleichzeitigen Beile übernommen wurde (*Kytlicová 2007, 142*). Dieser Gedanke wurde für die feinere zeitliche Einordnungen des Meisels auf Basis der Verzierung durch rippenförmige Leisten genützt, die die Buchstabenformen „V“ und „Y“ bilden. Es wurde die Tatsache genützt, dass Beile mit rippenförmiger Verzierung in Form des Buchstabens „Y“ vor allen in Bronzehorten aus der mittleren Urnenfelderzeit vertreten sind (*Novotná 2001, 371*), bzw. sie im Horizont der Horte Gyermely dominierend sind (*Mozsolics 1985, 36*). Auf Basis ähnlicher Verzierung der Beile kam man zur Meinung, dass man den Meisel in die Stufe Trenčianske Bohuslavice datieren kann, obwohl auch sein früherer Ursprung, der mit der Stufe HB1 verbunden ist, nicht ausgeschlossen wird.

Nach der Gliederung von M. Novotná, entspricht das Tüllenbeil am besten der Variante der Ösenbeile und reicher plastischer Leisten- oder Rippenverzierung (*1970b, 83*). Sie ist durch Rippenleisten, von denen zwei die Buchstaben „V“ und „Y“ bilden, verziert. Dieses Rippenmotiv in Form des scharf eingeknickten großen Buchstaben „Y“ ist vor allem für die Beile typisch die in die mittlere Stufe der Urnenfelderzeit, also in die Stufe HA2 gehören (*Salaš 2005, 41*), bzw. nach A. Mozsolics in den Horizont Gyermely (*1985, 36*). S. Hansen nimmt aber an, das man die Deponierungszeit der Artefakte vom Horizont Gyermely neu bewerten muss, da der angeführte Autor einem Teil der Gegenstände in dem Horizont HB1 legt (*1994, 397-405*). Wenn man sich auf passende Analogien der Beile die in der Analyse angeführt sind stützt, gehört das bewertete Beil mit größter Wahrscheinlichkeit ans Ende der Stufe HA2, eher aber an den Anfang der Stufe HB1.

Der Sichel Nr. 1 erfüllt auf Basis der morphologischen Merkmale die Grundkriterien für die Einordnung zum Typ Cenadu Mare (*Petrescu-Dîmbovița 1978, 44; Furmánek/Novotná 2006, 97*). Die Sichel dieses Typs kommen in Ungarn am zahlreichsten in den Horizonten Gyermely, bzw. Hajdúböszörmény vor, in Rumänien in der Stufe Moigrad, weniger zahlreich sind sie in den Stufen Suseni und Fizeșu Gherlii (*Mozsolics 2000; Petrescu-Dîmbovița 1978*). In Mähren ist die beste Analogie die Sichel vom Hort aus Služín, die in die IV. Gruppe der Sichel nach J. Říhovský gehört (*1989, 64*). Der Hort wird in dem Horizont Křenůvky datiert (*Salaš 2005*).

Die Sichel Nr. 2 erfüllt auf Basis der morphologischen Merkmale die Grundkriterien bei der Einordnung zum Typ Uioara 9 - Sălard 2 (*Petrescu-Dîmbovița 1978, 42, tab. 13A*). Sichel dieses Typs kommen in Ungarn am zahlreichsten im Typ Gyermely, bzw. in der Stufe Hajdúböszörmény vor (*Mozsolics 2000*). Trotzdem gehören die Sichel vom Hort des Siedlungsareals der Čakany Kultur in Chlaba in der Slowakei zu den ältesten Exemplaren seines Typs überhaupt (*Furmánek/Novotná 2006*). Im Gebiet Siebenbürgens bindet sich ihr zahlreiches Vorkommen an die Stufe Moigrad, weniger zahlreich

sind sie in den Stufen Suseni und Fizeşu Gherlii, in denen sie definitiv enden (*Petrescu-Dîmboviţa* 1978, 54, tab. 13A). Von der Analyse der Sicheln aus Nitrianska Blatnica ging hervor, dass man sie im Rahmen der relativen Chronologie ans Ende der Stufe HA2 einreihen muss, mit größter Wahrscheinlichkeit kommt aber eher die Stufe HB1 in Erwägung.

Neun tordierte Halsringe von ungleicher Größe und Gewicht (siehe Tabelle 1) wurden offenbar durch das abgießen in verlorene Formen hergestellt. Nach der Form her sollten sie den Typ der tordierten Ösenhalsringe repräsentieren, dessen Stäbchenkörper dünn bis grazil ist, was aber nicht den Stäbchen unserer Exemplare entspricht, die massiver und dicker sind (*Novotná* 1984, 30-32). Ähnliche analogische Formen kamen in mehreren Horten aus Počúvadlo und vom ehemaligen Gau Gemer vor, wie auch vom Gräberfeld in Chotín II im Urnengrab Nr. 326, die von der Stufe HA2 bis zur Stufe HB3 datiert werden (*Novotná* 1984). In breiterer Region des Mitteldonauebiets sind sie in Hortfunden in die Stufe HB1 bis HB3 datiert (*Mozsolics* 2000, 36, 37, 53; *Salaš* 2005, 469). In Nordkroatien wurde im Urnengräberfeld aus Velika Gorica eine gute Analogie gefunden, die in die Stufe IV datiert wird (*Vinski-Gasparini* 1973, 221).

Die Halsringe dieses Typs kommen im längeren Zeitabschnitt seit der Stufe HA2 bis zur Stufe HB3 vor. Trotz der Tatsache, dass die Zeitgrenzen des Vorkommens einiger Halsringe es nicht immer möglich ist zu feststellen (*Novotná* 1984, 3, 4), werden die Exemplare aus Nitrianska Blatnica in die Stufe HB1 auch hinsichtlich der weiteren Begleitgegenstände datiert.

Nach gesamter Berücksichtigung der Analyseergebnisse von Gegenständen aus dem Hort von Nitrianska Blatnica wurde konstatiert, das als Komplex er eindeutig an den Anfang der späten Bronzezeit gehört, als in die Stufe HB1.

Abschließend muss man auf die Frage antworten von welchen Gründen dieser Hort im Raum deponiert wurde, der schon heute nicht besiedelt und öde ist. In diesem Zusammenhang muss man auf die Tatsache hinweisen, dass der Fundplatz sich in unmittelbarer Nähe der Anhöhe Marhát befindet, die den Fachleuten schon länger als archäologische Fundstelle bekannt ist. An ihrem Gipfel befindet sich der Burgwall der Lausitzer Kultur, von dem Funde von verschiedenen Perioden stammen (*Jakubčinová* 2008, 51-63; *Klčo* 1995, 135-138; *Veličik/Romsauer* 1994, 127, 128). Der Burgwall wurde bisher nicht systematisch untersucht und seine Entstehungszeit ist nicht bekannt. Er war durch einem Wall befestigt, in dem eine Steinkonstruktion festgestellt wurde (*Klčo* 1995, 136). Die Keramik, wie auch einige Bronzegegenstände erlauben die Dauer des Burgwalls mit der späten Bronzezeit bis Hallstattzeit zu verbinden. Es ist sehr interessant, das am Berg Kameň unter dem Gipfel des Marhát mindestens drei weitere Bronzehorte gefunden wurden (*Pieta* 2017, 13, 15). Ihre zeitliche Stellung ist bisher nicht bekannt. Diese Angabe stellt den veröffentlichten Hort in ein anderes Licht. Es ist offensichtlich, dass er zweifelsohne mit der Besiedlung des Burgwalls am Berg Marhát zusammenhängt. Außerdem, muss man bedenken, dass während der späten Bronzezeit und offenbar auch während der Hallstattzeit der Raum in näherer Umgebung des Burgwalls von südlicher Seite und auch von der Seite in Richtung Waagtal intensiv durch die Träger der Lausitzer Kultur besiedelt wurde (*Klčo* 1995, 138; *Ožďáni* 2007, 154, 155; *Ruttkay* 2006, 195, 196). In diesem Raum existierten auch in der Urgeschichte Kommunikationstrassen, die gerade über das Marhát Gebiet führten und die das Waag Gebiet mit dem Nitra Gebiet verbunden hatten (*Ruttkay* 2006, 196, obr. F1).

Zum Schluss kann man konstatieren, dass die Deponierung des Hortes, in diesem heute verlassenem Raum, ehsten mit Handelstrassen zusammenhängen könnte, auch wenn nicht ausgeschlossen ist, das es sich um eine Opfergabe handeln könnte. In diesem Zusammenhang muss man die Tatsache betonen, dass mit Ausnahme von zwei Armringen, alle weiteren Gegenstände schon in der Zeit ihrer Niederlegung in die Erde beschädigt waren. Es ist möglich, dass für die Opferung schon mehrheitlich nicht funktionsfähige Gegenstände benützt wurden, auch wenn sie Eigentum eines einzelnen sein konnten und als kostbarer Rohstoff verwahrt wurden, zum Umschmelzen bestimmt. In jedem Fall trägt der Hort aus Nitrianská Blatnica, der unzweifelhaft den Trägern der Lausitzer Kultur gehört, zum Wissen über diese bisher wenig untersuchte Mikroregion bei.

PhDr. Ondrej Ožďáni, CSc.
Archeologický ústav SAV
Akademická 2
SK-949 21 Nitra
ondrej.ozdani@savba.sk

SKRATKY ČASOPISOV A PERIODÍK ABKÜRZUNGEN VON ZEITSCHRIFTEN UND PERIODIKA

- Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae = Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest
 Acta Mus. Napocensis = Acta Musei Napocensis. Cluj
 Acta Praehist. et Arch. = Acta Praehistorica et Archeologica. Berlin
 AlbaReg = Alba Regia. Annales musei Stephani Regis. Székesfehérvár
 Altschlesien = Altschlesien. Mitteilungen des Schlesischen Altertumsvereins. Breslau
 AnnNMWien = Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien. Wien
 Anodos = Anodos. Studies of the ancient World. Trnava.
 ANTAEUS = ANTAEUS. Mitteilungen des Archäologischen Instituts der Ungarischen Akademie der Wissenschaften. Budapest
 AMAF = Archaeologia Medii Aevi Finlandiae. Turku
 Arh. Vestnik = Arheološki Vestnik. Ljubljana
 Arch. Österreichs = Archäologie Österreichs. Wien
 Arch. Ért. = Archaeologiai Értesítő. Budapest
 Arch. Austriaca = Archaeologia Austriaca. Beiträge zur Paläoanthropologie, Ur- und Frühgeschichte Österreichs. Wien
 Arch. Hist. = Archaeologia Historica. Brno
 Arch. Korrb. = Archäologisches Korrespondenzblatt. Urgeschichte, Römerzeit, Frühmittelalter. Mainz am Rhein
 Arch. Rozhledy = Archeologické Rozhledy. Praha
 Arch. Střední Čechy = Archeologie ve středních Čechách. Praha
 ARS = ARS. Bratislava
 ASM = Archeologické studijní materiály. Praha
 AVANS = Archeologické výskumy a nálezky na Slovensku. Nitra
 AZČ = Archeologie západních Čech. Plzeň
 Balneol. Sprav. = Balneologický spravodajca. Piešťany
 BAR. = British Archaeological reports. Oxford
 Ber. RGK = Bericht der Römisch-Germanischen Kommission. Frankfurt am Mainz
 BpR = Budapesti Regisegei. Budapest
 Carnuntum Jahrb. = Carnuntum Jahrbuch. Wien
 Commun. Arch. Hungariae = Communicationes Archaeologicae Hungariae. Budapest
 Časopis Moravského Mus. = Časopis Moravského Musea v Brně. Brno
 Denarius = Denarius. Bratislava
 Études celtiques = Études celtiques. Paris
 Eurasia Antiqua = Eurasia Antiqua: Zeitschrift fuer die Archäologie Eurasiens. Mainz
 FasArchHist = Fasciculi Archaeologiae Historicae. Warszawa
 Folia Arch. = Folia Archaeologica. Annales Musei Nationalis Hungarici. Budapest
 Fol. Num. = Folia Numismatica. Brno
 FStud = Frühmittelalterliche Studien. Berlin – New York
 Fundber. Österreich = Fundberichte aus Österreich. Wien
 Germania = Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Mainz
 Godišnjak Sarajevo = Godišnjak. Centar za balkanološka ispitivanja Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Sarajevo
 Hist. Čas. = Historický časopis. Bratislava
 Hist. Zbor. MS = Historický zborník Matice Slovenskej. Martin
 Chrudimský vlastivědný sborník = Chrudimský vlastivědný sborník. Chrudim
 Jahrb. RGZM = Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums. Mainz
 Koroze a ochrana materiálu = Koroze a ochrana materiálu. Bulletin AKI. Praha
 Krásy Slov. = Krásy Slovenska. Bratislava
 Mat. i Spraw. = Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego. Rzeszów

Mitt. Arch. Inst. Ungar. Akad. = Mitteilungen des Archäologischen Instituts der Ungarischen Akademie der Wissenschaften. Budapest

Mitt. Österr. Num. Ges. = Mitteilungen der Österreichischen Numismatischen Gesellschaft. Wien

Monument revue = Monument revue. Časopis na propagáciu vedeckého poznávania pamiatkového fondu Slovenska. Bratislava

Monumentorum tutela = Monumentorum tutela – Ochrana pamiatok. Bratislava

Musaica Archeologica = Musaica Archeologica. Bratislava

Národná osveta = Národná osveta. Mesačník pre rozvoj miestnej kultúry a záujmovej tvorivosti. Bratislava

NKBud = Numizmatikai Közlöny. Budapest

Num. Časopis = Numizmatický časopis. Praha

Num. Listy = Numismatické listy Numismatické společnosti Československé v Praze. Praha

NumSb = Numizmatický sborník. Praha

NumZ = Numismatische Zeitschrift. Wien

Paleobiology = Paleobiology. Cambridge

Pam. Arch. = Památky Archeologické. Praha

Pam. Múz. = Pamiatky a múzeá. Revue pre kultúrne dedičstvo. Bratislava

Pam. Prír. = Pamiatky a príroda. Metodicko-odborný a informačný časopis. Bratislava

PBF = Prähistorische Bronzefunde. München/Stuttgart

Præhist. = Præhistorica. Praha

Præhist. Zeitschr. = Præhistorische Zeitschrift. Berlin

Pravěk N. Ř. = Pravěk. Nová Řada. Sborník příspěvků moravských a slezských archeologů. Brno

Röm.-Germ. Forsch. = Römisch-Germanische Forschungen. Darmstadt

Sbor. MSS = Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Martin

Sborník Narod. Mus. Praha = Sborník Národního musea v Praze. Praha

Sborník Prací Fil. Fak. Brno = Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university. Brno

Situla = Situla. Razprave Narodnega Muzeja v Ljubljani. Ljubljana

Slov. Arch. = Slovenská archeológia. Časopis Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre. Nitra

Slov. Num. = Slovenská numizmatika. Nitra.

Slovácko = Slovácko. Národopisný sborník pro Moravskoslezské pomezí. Uherské Hradiště

Stud. Arch. Ústavu ČSAV = Studie Archeologického Ústavu ČSAV. Brno

Studia Arch. slov. mediavalia = Studia archeologia Slovaca medievalia. Bratislava

Studia Hercynia = Studia Hercynia. Journal of the Institute of Classical Archaeology. Praha

Studia Historica Nitriensia = Studia Historica Nitriensia. Nitra

Sudeta = Sudeta. Zeitschrift für Vor- und Frühgeschichte. Reichenberg

Svet Vedy = Svet vedy. Populárno-vedecký mesačník. Bratislava

Štud. Zvesti AÚ SAV = Študijné zvesti Archeologického ústavu Slovenskej Akadémie vied. Nitra

UPA = Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie. Bonn

Vjesnik Arh. Muz. Zagreb = Vjesnik Arheološkog Muzeja u Zagrebu. Zagreb

Vlast. Čas. = Vlastivedný časopis. Revue kultúrneho dedičstva Slovenska. Bratislava

VPS = Vznik a počátky Slovanů. Praha

VZP = Vlastivedný zborník Považia. Martin

Wiener Præhist. Zeitschr. = Wiener Præhistorische Zeitschrift. Wien

Zalai Múz. = Zalai Múzeum. Zalaegerszeg

Zbor. SNM. Arch. = Zborník Slovenského národného múzea. Archeológia. Bratislava

Zbor. SNM. Hist. = Zborník Slovenského národného múzea. História. Bratislava

ZČSSA = Zprávy Československé společnosti archeologické při Československé akademii věd. Praha